

Archeologisch vooronderzoek Kortrijk – Houtmarkt

Natasja Reyns en Jordi Bruggeman

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba 237

Aard onderzoek: Prospectie
Vergunningsnummer: 2014/386
Naam aanvrager: Natasja Reyns
Naam site: Kortrijk – Houtmarkt

Opdrachtgever: Stad Kortrijk, Grote Markt 54, B-8500 KORTRIJK
Opdrachtnemer: All-Archeo bvba, Laagstraat 12, B-9140 TEMSE
Administratief toezicht: Jessica Vandeveld, Agentschap Onroerend Erfgoed West-Vlaanderen, Jacob van Maerlantgebouw, Koning Albert I-laan 1-2 bus 92, B-8000 BRUGGE

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
B-9140 Temse

info@all-archeo.be
0478 36 57 07
0498 15 84 40

D/2014/12.807/51

© All-Archeo bvba, 2014

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek. De aanbevelingen dienen louter ter advisering van het bevoegde gezag, zijnde het agentschap Onroerend Erfgoed.

Inhoudsopgave

1 ADMINISTRATIEVE FICHE.....	5
2 ONDERZOEKSOPDRACHT.....	7
3 BUREAUSTUDIE.....	9
3.1 Afbakening en beschrijving studiegebied.....	9
3.2 Aard bedreiging.....	10
3.3 Aardkundige gegevens.....	11
3.4 Bodemgebruik en topografie.....	12
3.5 Inschatting verstoringen.....	13
3.6 Centrale Archeologische Inventaris.....	14
3.7 Erfgoedinventarissen.....	17
3.7.1 Beschermd stads- en dorpsgezichten.....	17
3.7.2 Beschermd monumenten.....	17
3.7.3 Geïnteriseerd bouwkundig erfgoed	17
3.8 Historische situering, kaarten en iconografie.....	18
3.9 Landschappelijke context.....	24
3.9.1 Topografie.....	24
4 RESULTATEN TERREINONDERZOEK.....	25
4.1 Toegepaste methoden & technieken.....	25
4.2 Bodemopbouw.....	27
4.3 Werkput 1.....	28
4.4 Werkput 2.....	31
4.5 Werkput 3.....	33
4.6 Werkput 4.....	36
5 DISCUSSIE.....	37
5.1 Waardering.....	37
5.1.1 Zavelwinningskuilen.....	37
5.1.2 Overige sporen	38
5.2 Analyse site.....	39
5.3 Afweging.....	39
6 ANTWOORD ONDERZOEKSVRAGEN, WAARDERING EN ADVIES.....	41
7 BIBLIOGRAFIE.....	43
7.1 Publicaties.....	43
7.2 Websites.....	45
8 BIJLAGEN.....	47
8.1 Lijst van afkortingen.....	47
8.2 Archeologische periodes.....	47
8.3 Plannen en tekeningen.....	47
8.4 Harrismatrix.....	47
8.5 Sporenlijst.....	49
8.6 Vondstenlijst.....	50
8.7 CD-rom.....	50

1 Administratieve fiche

Administratieve gegevens	
<i>Naam van de opdrachtgever</i>	Stad Kortrijk
<i>Naam van de uitvoerder</i>	All-Archeo bvba
<i>Naam van de vergunninghouder</i>	Natasja Reyms
<i>Beheer en plaats van de geregistreerde data en opgravingsdocumentatie</i>	Wordt overgedragen aan de eigenaar
<i>Beheer en de plaats van de vondsten en stalen</i>	Wordt overgedragen aan de eigenaar
<i>Projectcode</i>	2014/386
<i>Vindplaatsnaam</i>	Kortrijk – Houtmarkt
<i>Locatie met vermelding van provincie, gemeente, deelgemeente, plaats, toponiem en minimaal 4 xy-Lambertcoördinaten</i>	West-Vlaanderen, Kortrijk, Houtmarkt: <ul style="list-style-type: none"> • 72656; 169368 • 72696; 169315 • 72656; 169283 • 72637; 169319
<i>Kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer(s)</i>	Kortrijk, afdeling 3, sectie H, openbaar domein (Houtmarkt)
<i>Kaart van het onderzoeksgebied op basis van de topografische kaart op schaal 1:10000</i>	Zie 4.1.1 Topografie
<i>Begin- en einddatum uitvoering onderzoek</i>	22 tot en met 29 oktober 2014
Omschrijving van de onderzoeksopdracht	
<i>Verwijzing naar de bijzondere voorwaarden, die zijn opgenomen in de vergunning</i>	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Kortrijk, Houtmarkt
<i>Omschrijving van de archeologische verwachtingen</i>	Het plangebied is gelegen in het centrum van het huidige Kortrijk. In de middeleeuwen bevond het terrein zich echter buiten de stadsmuren, in de buitenwijk Overbeke.
<i>Wetenschappelijke vraagstelling met betrekking tot het onderzoeksgebied</i>	Het doel van deze opdracht is een archeologische evaluatie van het terrein en omvat een beperkte, voorbereidende bureaustudie en een prospectie met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven, verspreid over het terrein.
<i>Doelen en wensen van de natuurlijke persoon of rechtspersoon die door zijn actie of acties de ingreep van de bodem veroorzaakt of noodzakelijk maakt</i>	Onder de huidige Houtmarkt wordt door het stadsbestuur een ondergrondse parkeergarage voorzien.
<i>Eventuele randvoorwaarden</i>	Niet van toepassing
Eventuele raadpleging van specialisten	
<i>Omschrijving van de inbreng van specialisten als hun advies werd ingewonnen bij substantiële staalname voor specialistisch onderzoek</i>	Niet van toepassing
<i>Omschrijving van de inbreng van specialisten als zij betrokken worden bij de conservatie</i>	Niet van toepassing
<i>Omschrijving van de algemene wetenschappelijke adviezen door personen die buiten het project stonden</i>	Philippe Despriet

2 Onderzoeksopdracht

Het doel van deze opdracht is een archeologische evaluatie van het terrein en omvat een beperkte, voorbereidende bureaustudie en een prospectie met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven, verspreid over het terrein.

Hieruit moet dan een advies voortvloeien met betrekking tot de volgende stappen. Dit kan het vrijgeven van de terreinen of de noodzaak van een eventueel vervolgonderzoek omvatten. Om een weloverwogen waardering te kunnen voorstellen, is een prospectie met ingreep in de bodem aangewezen.

Een aantal vragen diende in het bijzonder beantwoord te worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?
- In welke mate is er verstoring van het terrein te verwachten?
- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?
- Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefsleuven? En hoe zijn die over de verschillende sleuven heen gelinkt?
- Bevatten deze lagen archeologische vondsten en uit welke periode dateren deze vondsten?
- Zijn er sporen te linken aan de middeleeuwse of vroegere bewoning op deze locatie?
- Zijn er indicaties voor Romeinse of oudere aanwezigheid en zo ja, hoe uiten deze zich?
- Zijn er archeologische sporen die het beeld uit de iconografie tegenspreken, zijnde een terrein dat sinds de late middeleeuwen onbebouwd is?
- Kunnen er afbakeningen gemaakt worden naar chronologie, ruimte en functie?
- Wat is de verwachte en vastgestelde bewaringstoestand van de sporen/ van de verschillende afbakeningen/ van de vindplaats in zijn geheel?
- Wat is de waarde van de verschillende afbakeningen/ van de archeologische vindplaats in zijn geheel?
- Wat was de invloed van de bestaande verhardingen op het archeologisch erfgoed?
- Kunnen er maatregelen genomen worden om de archeologische waarden in situ te behouden? Welke?
- Indien behoud in situ niet kan: wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones waar een vervolgonderzoek nodig is? Welke onderzoeksvragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek beantwoord worden? Wat is de te volgen opgravingsstrategie en welke andere aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een vervolgonderzoek?

3 Bureaustudie

3.1 Afbakening en beschrijving studiegebied

Het projectgebied is gelegen in de provincie West-Vlaanderen, gemeente Kortrijk (Fig. 1), openbaar domein (kadaster afdeling 3, sectie H). Het projectgebied is volgens het gewestplan gelegen in woongebieden met cultureel, historische en/of esthetische waarde (0101).

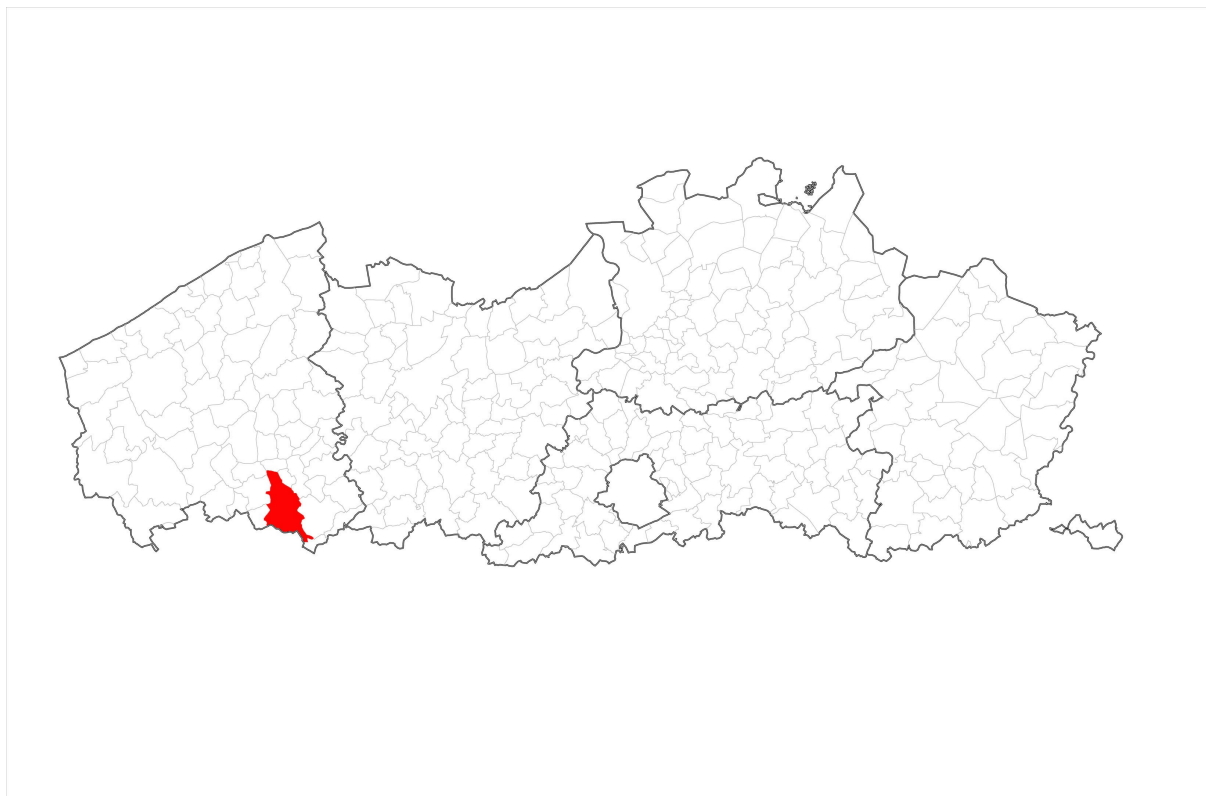

Fig. 1: Situeringsplan Kortrijk

- Administratieve gegevens met betrekking tot de locatie van het onderzoek:
 - Provincie: West-Vlaanderen
 - Locatie: Kortrijk
 - Plaats: Houtmarkt
 - x/y Lambert 72-coördinaten:
 - 72656; 169368
 - 72696; 169315
 - 72656; 169283
 - 72637; 169319

Fig. 2: Luchtfoto met een situering van het onderzoeksgebied (<http://www.geopunt.be/kaart>)

Het projectgebied (Fig. 2) is gelegen in het centrum van Kortrijk. Het wordt begrensd door de Houtmarkt.

3.2 Aard bedreiging

Onder de huidige Houtmarkt wordt door het stadsbestuur een ondergrondse parkeergarage voorzien. Dit impliceert dat het bestaande bodemarchief grondig en tot op grote diepte verstoord zal worden. Daarom werd een prospectie met ingreep in de bodem aanbevolen, zodat een inschatting kan gemaakt worden van eventueel op het terrein aanwezige archeologische waarden, alvorens de werken van start kunnen gaan.

Fig. 3: Ontwerpplan - gelijkoloers

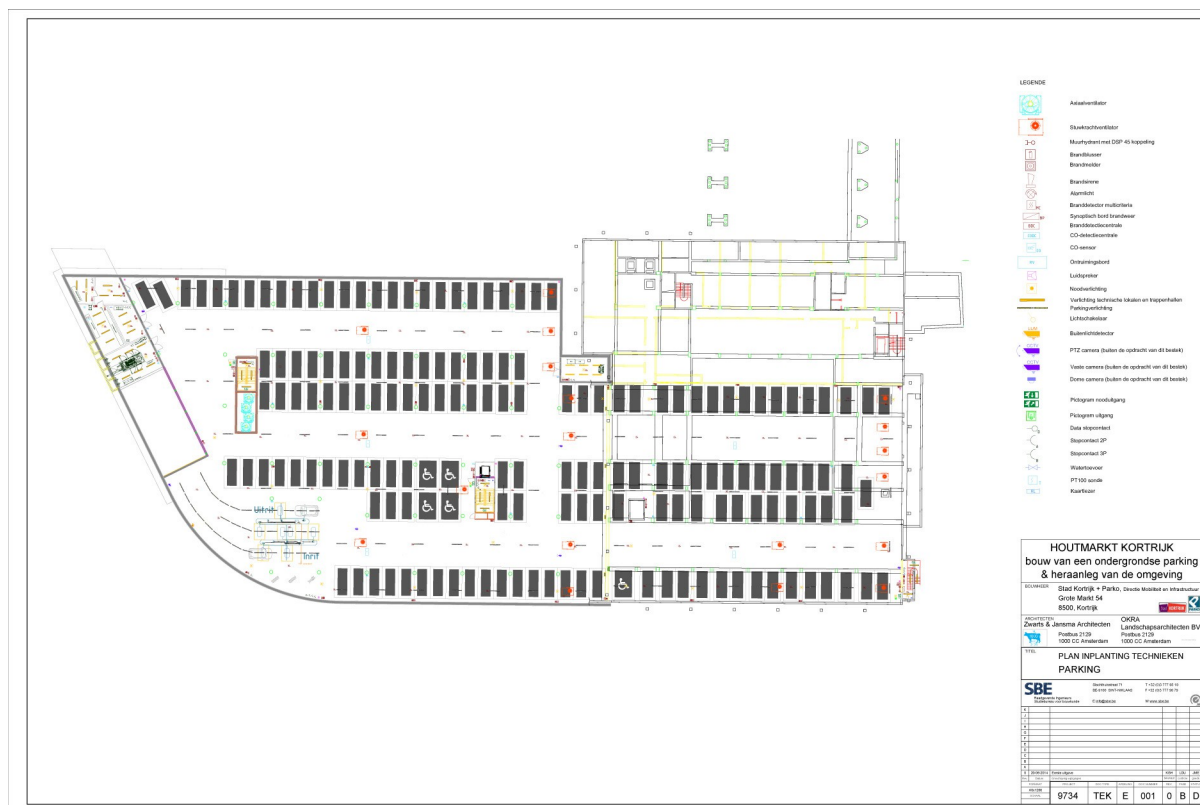

Fig. 4: Ontwerpplan niveau -1

3.3 Aardkundige gegevens

De quaire ondergrond van Kortrijk wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan sedimenten. Deze verscheidenheid is het gevolg van verschillende sedimentatieprocessen die hebben plaatsgehad. De Vlaamse Vallei is een depressie dat grotendeels is gevormd door fluviaie processen en dat tijdens het Laat-Pleistoceen is opgevuld. Hierdoor is een relatief vlak gebied in het landschap ontstaan.¹

Het tertiair bestaat uit het Lid van Moen, onderdeel van de Formatie van Kortrijk, en wordt gekenmerkt door een heterogene siltige tot zandige afzetting afhankelijk van de lokalisatie. *Nummulites planulatus* wordt aangetroffen.²

1 Bogemans 2007, 5

2 Bogemans 2007, 10.

3.4 Bodemgebruik en topografie

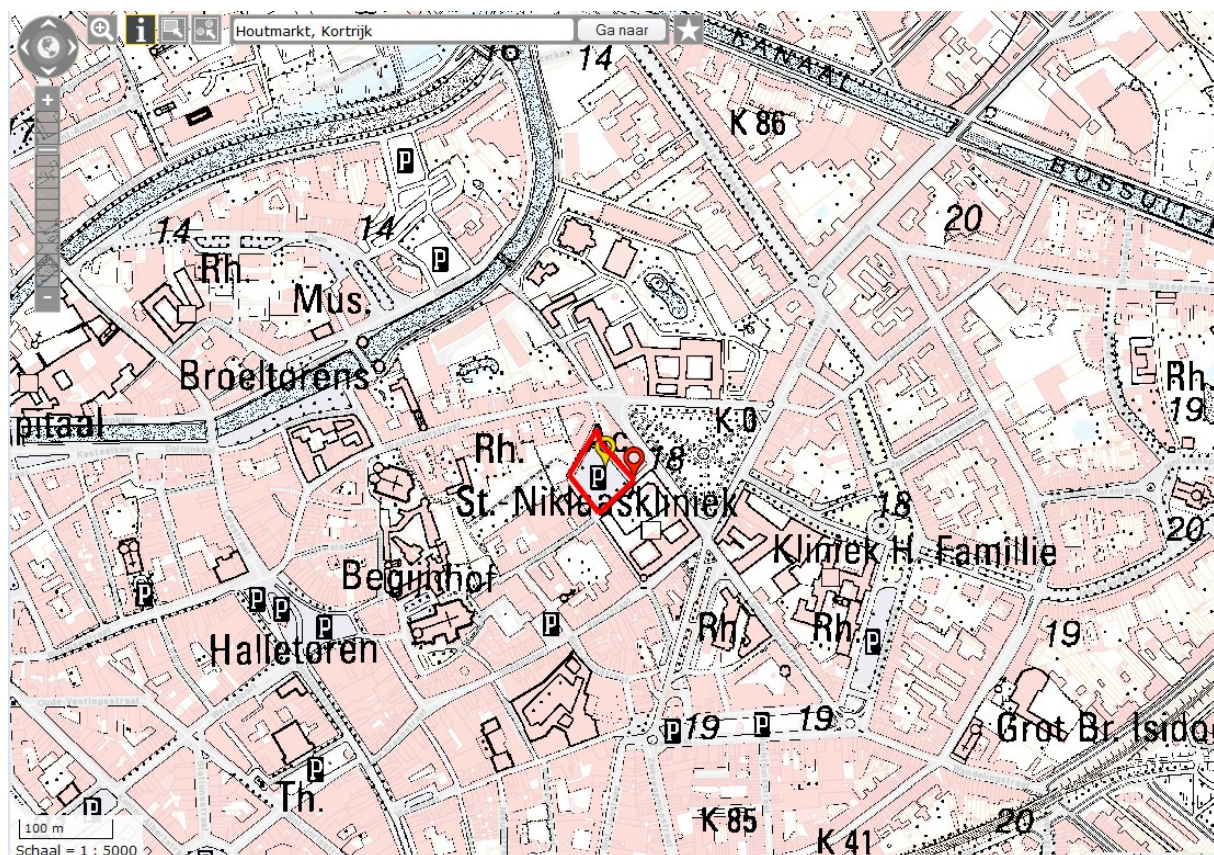

Fig. 5: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>)

Er zijn weinig hoogteverschillen op het terrein zelf waar te nemen. Op ruimer landschappelijk vlak is het opvallend dat langs de Leie en haar beken een brede vlakte aanwezig is, die onderdeel uitmaakt van de Vlaamse Vallei.³ Hierin is ook Kortrijk gelegen.

Fig. 6: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het onderzoeksgebied (<http://www.geopunt.be/kaart>)

³ Bogemans 2007, 4

3.5 Inschatting verstoringen

Een overzicht van de ligging van ondergrondse kabels en leidingen werpt een licht op de recente verstoringen, die een negatieve impact gehad hebben op het aanwezige bodemarchief. Aanduiding van de kabels en leidingen op een plan toont aan dat de meeste kabels en leidingen te situeren zijn net naast of onder de wegenis. Op het eigenlijke plein bevinden zich twee parkeermeters, waar een elektriciteitskabel naartoe loopt. Verder bevindt zich een waterleiding onder de bomen aan de zuidelijke rand van het plein. Voor het overige deel van het onderzoeksgebied lijken geen verstoringen door ondergrondse kabels of leidingen te verwachten.

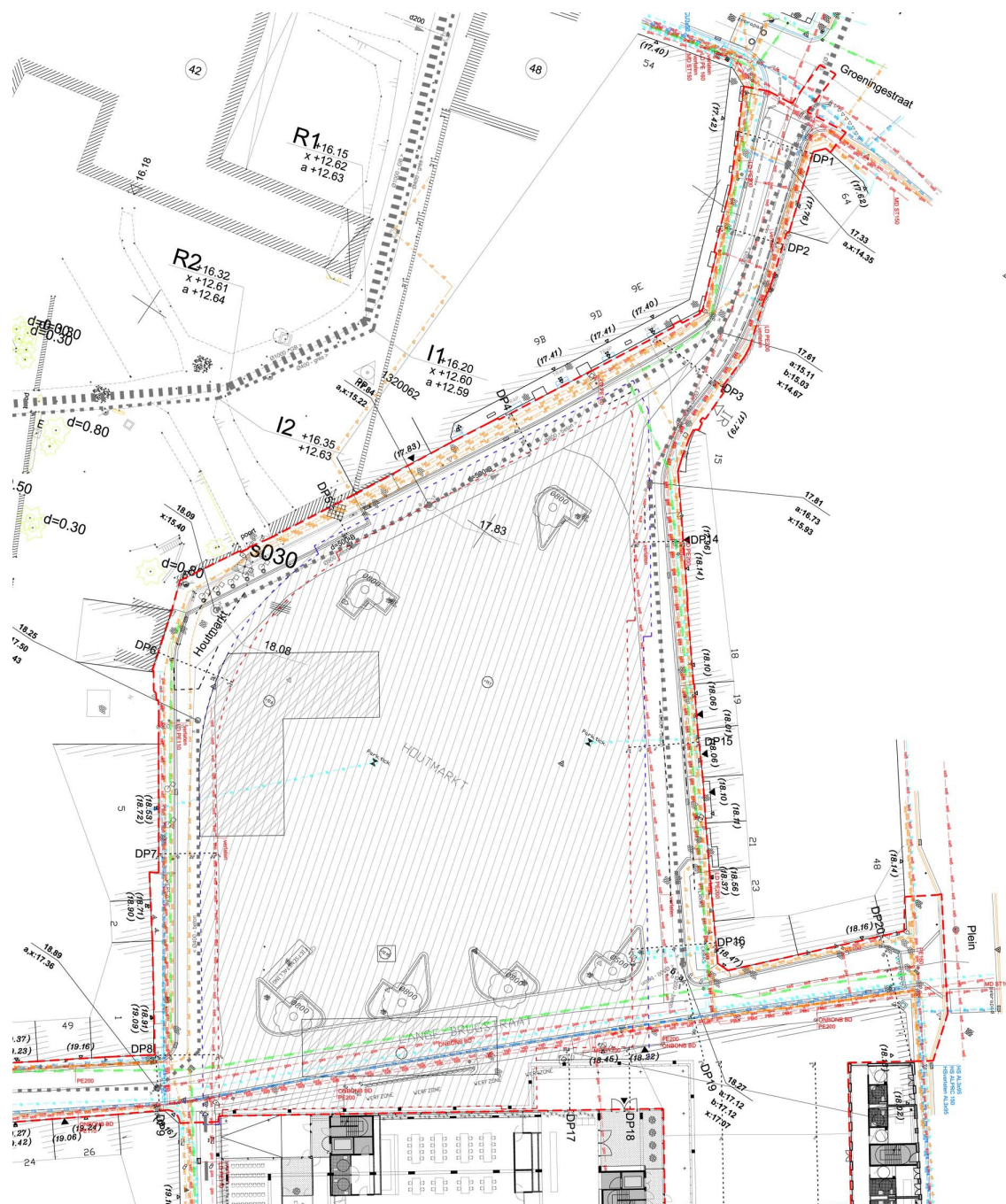

Fig. 7: Aanduiding van de ondergrondse kabels en leidingen

3.6 Centrale Archeologische Inventaris

In het centrum van Kortrijk werden al heel wat archeologische waarden aangetroffen, die zich voornamelijk ten noorden, zuiden en westen van het onderzoeksgebied situeren. Tijdens de uitbreiding van het Sint-Niklaasziekenhuis werden verscheidene vondstmeldingen gedaan. In 1580 werd in deze zone een pestkerkhof aangelegd, dat tijdens de bouw van de grote zuidvleugel van het ziekenhuis in 1954 werd verstoord. Er werden geen sporen van kisten aangetroffen, wat er vermoedelijk op wijst dat de doden in sneltempo werden begraven. Aangezien de vleugel enkel op een deel van de voormalige kloostertuin werd gebouwd, zijn er mogelijk nog restanten van terug te vinden binnen het onderzoeksgebied.⁴

In 1971 werd bij de bouw van de oostvleugel een afvalkuil met pottenbakkersafval, waaronder misbaksels van vaatwerk, tegels en pannen, gedocumenteerd door Ph. Despriet.⁵ Bovendien werd ook bij de uitbreiding van het ziekenhuis in 1975 (op de hoek van Plein en Voorstraat) vergraven aardewerkvondsten, met onder andere majolica, een stuk marmer met opschrift en een bodem van een kommetje met versiering in slib aan de binnenkant, allemaal voornamelijk uit de 17de en 18de eeuw, gevonden.⁶

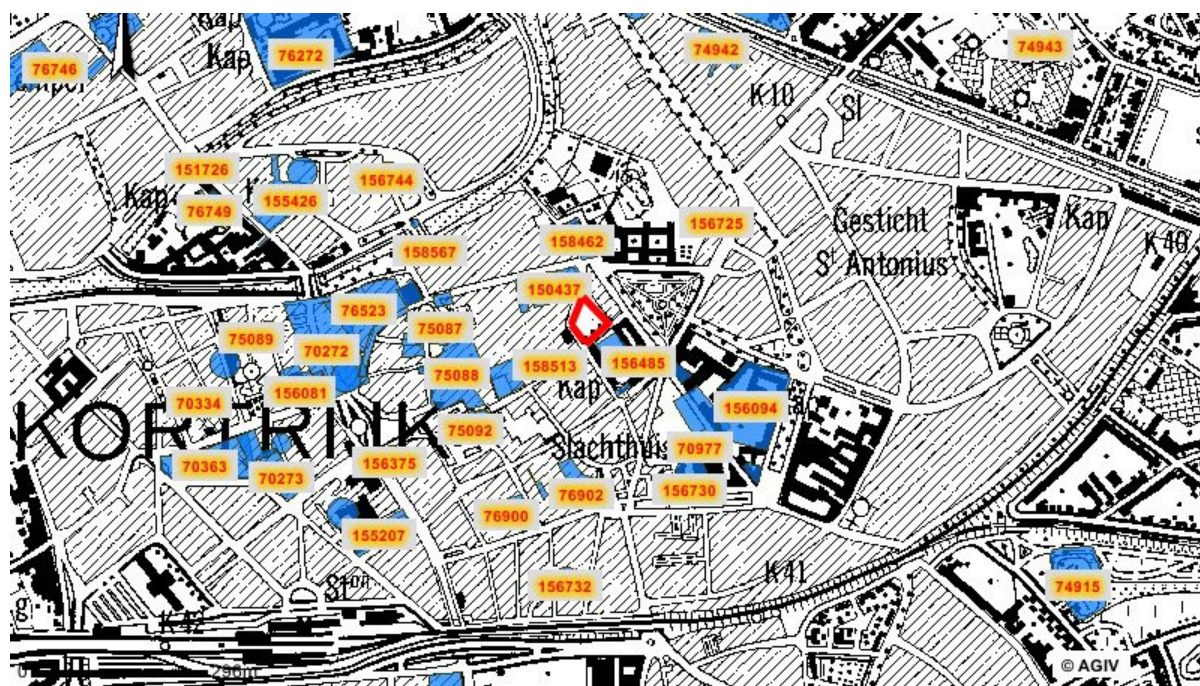

Fig. 8: Overzichtskartaal CAI

Op de Centrale Archeologische Inventaris (Fig. 5) worden onder meer volgende archeologische waarden aangegeven:⁷

- CAI 156485: Bij een opgraving door Pro Cortoriaco in 1975 werd in Kortrijk, Plein-Voorstraat losse vondsten uit de 17de eeuw aangetroffen (zie hoger).⁸ In 2012 werd door All-Archeo op het terrein een vooronderzoek uitgevoerd, aan de hand van drie proefputten. De aangetroffen resten omvatten greppels, muurresten en verstoringen die

⁴ Zwaenepoel 1983, 70-73

⁵ Despriet 1972, 60

⁶ Despriet 1976, 414

⁷ Gezien de hoge densiteit aan archeologische waarden rondom het onderzoeksgebied, worden hieronder enkel de meest nabijgelegen vondsten aangegeven op de CAI vermeld.

⁸ Despriet 1976, 404-414

dateren uit de nieuwe tot nieuwste tijd. Daarnaast werden nog de resten van een cultuurlaag aangetroffen, die in verband gebracht kan worden met het gebruik van het terrein als tuinzone.⁹

- CAI 158513: Aan de Lange Brugstraat 29-31 werd bij controle van werken in 2007 een vierkante muurtegel met loodglazuur uit de 18de eeuw aangetroffen.¹⁰
- CAI 150437: Aan de Groeningeabdij II/Zuidwijk werd tussen 1988 en 1992 archeologisch onderzoek uitgevoerd. Op de locatie bleken sporen uit de Romeinse tijd, middeleeuwen en nieuwe tijd aanwezig. De Romeinse sporen omvatten minstens één waterput met materiaal uit de 1ste eeuw, de 2de eeuw en de eerste helft van de 3de eeuw. Bovendien werd uit dezelfde periode aantal afvalputten en beerputten met onder meer restanten van artisanale activiteit gevonden. Op de site werden ook sporen van leem- en zandontginning uit de late middeleeuwen gevonden. In de 16de eeuw (1593) werd op het terrein een abdij met kerk gebouwd. De abdij werd afgeschaft in 1797 en afgebroken in 1845. In 1845 werd een nieuw klooster van de Arme Klaren opgericht op het terrein.¹¹
- CAI 158462: Aan de Kleine Leiestraat 1 werd in 1969 onder meer een vierkante houten waterput uit de Romeinse tijd aangetroffen. De sporen kunnen verband gehouden hebben met CAI 75100.¹²
- CAI 75100: Aan de Oude Leiestraat 1 werd in 1969 onder meer een gracht en resten van laagoventjes en ijzerslakken gevonden uit de Romeinse tijd, meer bepaald de 1ste en 2de eeuw.¹³
- CAI 156725: Op de stadswallen (ongeveer halverwege de huidige Gentsestraat) stond in de 16de eeuw een staak- en korenmolen, met name de *Gentsepoortmolen*.¹⁴
- CAI 156094: In 1966 werd tijdens verbouwingswerken aan de Thienen funderingen van een oude kazerne aangetroffen, samen met restanten van de aardewerkfabriek van Galeys van Robert Van Beveren, die in 1883 werd afgebroken. Uit de nieuwste tijd werden bovendien stukken van cassettes of bakrokers met driehoekige openingen voor de proenen én grote hoeveelheden scherven en misbaksels aangetroffen.¹⁵
- CAI 156730: Op de Veemarkt, waar vroeger de wallen een bocht zuidwaarts maakten om er de huidige Sint-Janslaan te vormen, stond de *Sint-Jansmolen*, uit de late middeleeuwen.¹⁶
- CAI 156732: De Heilige-Geestmolen of de Molen aan de Neveldries stond op de driehoek gevormd door de Vlamingenstraat en de Keer der Vlamingenstraat. De molen dateert uit de 16de eeuw.¹⁷
- CAI 76902: In 2006 en 2007 werd naar aanleiding van de bouw van een winkelcentrum aan de Koeiekop (Sint-Janspoort Zone III), een opgraving uitgevoerd door Group Monument. Er werden sporen van een leerlooierij uit de late middeleeuwen aangetroffen. Uit dezelfde periode werd op het zuidelijke deel van het terrein een massieve muur, opgetrokken in natuursteen en baksteen, bloot gelegd. Mogelijk gaat het om een onderdeel van de stadsmuur.¹⁸
- CAI 76900: Naar aanleiding van de bouw van hetzelfde winkelcentrum werd het Sionsklooster aan de Sint-Janspoort Zone I opgegraven. Het klooster werd in de 15de

9 Bruggeman *et al.* 2013, 37

10 Despriet 2008, 18

11 Despriet 1990, 57; Despriet 1991, 71; Deschieter 1993, 33-39; Despriet 1993; Deschieter 1995

12 Anseeuw 1987

13 Despriet 1969, 72

14 Mattelaer 2011, 5-77

15 Van Hoonacker 1968, 5-26

16 Mattelaer 2011, 5-77

17 Mattelaer 2011, 5-77

18 Acke *et al* 2007; Acke *et al* 2008, 26-30; Acke/Trommelmans 2009; Acke *et al* 2010, 229-262

eeuw opgetrokken. Gedurende het archeologisch onderzoek werden resten van de kloostergebouwen en bijhorende begraafplaats opgegraven.¹⁹

- CAI 75092: In de loop van de jaren 1980 werd tijdens verschillende opgravingscampagnes in de parochiekerk Sint-Maarten (Jozef Vandalenplein I) sporen uit de Romeinse tijd, middeleeuwen en nieuwe tijd aangetroffen. Tijdens de opgravingen werden sporen van de voorloper van een kerk aangetroffen, die in de volle middeleeuwen te plaatsen zijn. Bovendien werd rondom de kerk een grafveld aangelegd, dat uit de late middeleeuwen dateert. Op het einde van de 15de eeuw of het begin van de 16de eeuw werd de kerk vergroot.²⁰
- CAI 75088: In het Begijnhof van Kortrijk werd een archeologisch onderzoek uitgevoerd, in de grote en kleine zaal en in de moestuin. Dit onderzoek leverde aardewerk op uit de laat-Romeinse tijd. Ook werden vondsten aangetroffen uit de volle middeleeuwen, maar de meeste vondsten en sporen konden in de late middeleeuwen geplaatst worden. Zo werden sporen van de stadsmuur met wal vastgesteld, en werden begravingsstructuren aangetroffen uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd.
- CAI 75087: Bij archeologisch onderzoek van de O.L.Vrouwekerk werden bewoningssporen uit de laat-Romeinse tijd gevonden, met name twee kuilen en een badgebouw. Ook bleken er bewoningssporen uit de middeleeuwen aanwezig, waaronder een watercisterne van circa 1250 en een afvalput of beerput. Bovendien werden sporen van voorgangers van de kerk gevonden, zoals twee laat-romaanse zijabdissen in de kooromgang en zijbeuken.
- CAI 155207: Naar aanleiding van de aanleg van een nieuwe ondergrondse garage werd in 1993 een opgraving uitgevoerd op het Schouwburgplein. Tijdens dit onderzoek werden bewoningssporen uit de late middeleeuwen aangetroffen, waaronder een stenen waterput en enkele gebouwplattegronden, waarvan sommige constructies een bakstenen onderbouw hadden. Bovendien werd een plattegrond van een 16de-eeuws gebouw gevonden (een grote halle), samen met een woonblok. Op het terrein werden ook 13 water- en beerputten en sporen van zandontginning gevonden, maar deze konden niet gedateerd worden.²¹
- CAI 156375: In 1974 werd bij verbouwingswerken aan de boekhandel LCB in de Doorniksestraat een brandlaag uit de 14de eeuw vastgesteld, samen met een kuil.²²
- CAI 70273: In de Jan Persijnstraat bevond zich vanaf de 18de eeuw een stadsgevangenis. In 1859 werd het gebouw door de stad opgekocht en omgevormd tot jongensschool. Momenteel staat hier het politiebureau.²³
- CAI 70363: Tijdens de bouw van enkele flatgebouwen (1964) werd aan de Rijselsestraat 4 de onderbouw van een grote vestingstoren uit de middeleeuwen gevonden.²⁴
- CAI 76523: In de Handboogstraat 1 werden sporen uit de late middeleeuwen gevonden, waaronder onderdelen van de stadsverdediging, zoals een gracht en stadspoort met twee torens.

Op basis van deze gegevens blijken zich vlak bij het onderzoeksgebied diverse resten uit de Romeinse tijd, volle en late middeleeuwen en nieuwe tijd te bevinden. Het gaat daarbij zowel om resten van bewoning en begraving, als religieuze resten en resten van de stadsverdediging. Omwille van de locatie nabij het stadscentrum en de duidelijke aanwezigheid van activiteiten en

19 Viaene 1958, 257-264; Acke *et al* 2007; Acke *et al* 2008, 26-30; Acke/Trommelmans 2009; Acke *et al* 2009, 30-35; Acke *et al* 2010, 229-262

20 Devliegher 1959, 163; English 1959, 11-18; Janssens 1981, 105-106; Rogge 1988, 45-54; Janssens 1982, 32; Despriet 1989, 40-41; Dewilde/Vierstraete 1982, 71-82; Janssens 1988, 33-38; Devliegher 1958, 436-437; Verhaeghe 1991, 148; De Cuyper 1959, 111-114

21 Gautier 1994, 11; Despriet 1994, 58-59

22 Despriet 1975, 341-360

23 Decuyper 1990, 3-58

24 Despriet 1971, 219-238; Despriet 1974, 25-32

resten sinds de Romeinse tijd, is de kans groot dat ook binnen het huidige onderzoeksgebied archeologische waarden aangetroffen worden.

Over de Romeinse aanwezigheid in Kortrijk is bijzonder weinig bekend, doordat de middeleeuwse stad heel wat sporen heeft vernield. De sporadische Romeinse sporen en vondsten die tot nog toe aan het licht kwamen, kunnen geclusterd worden in een aantal zones. Eén van deze zones (“Zuidwijk”) bevindt zich ten noorden van het plangebied. De kans dat ook binnen het plangebied Romeinse sporen of structuren aanwezig zijn is reëel.

3.7 Erfgoedinventarissen

3.7.1 Beschermd stads- en dorpsgezichten

Ten westen van het onderzoeksgebied bevindt zich het beschermd stadsgezicht Groeningestraat met begijnhofpark en Begijnhofstraat.

3.7.2 Beschermd monumenten

Ten zuidwesten bevindt zich de voormalige rijkswachtkazerne. Ter hoogte van Houtmarkt 19 situeert zich de metselaarsloge en ten noordwesten is de Groeningeabdij gelegen. Deze beschermde monumenten worden verder toegelicht bij het geïnventariseerd bouwkundig erfgoed.

Fig. 9: Landschapsatlas met aanduiding van het onderzoeksgebied

(<https://geo.onroerenderfgoed.be/#zoom=18&lat=6591175.26249&lon=364149.28718&layers=00B0TFTTTTTF>)

3.7.3 Geïnventariseerd bouwkundig erfgoed

In de buurt van het onderzoeksgebied bevindt zich heel wat geïnventariseerd bouwkundig erfgoed. Het gegeven overzicht wordt beperkt tot het geïnventariseerd bouwkundig erfgoed dat onmiddellijk aansluit op de Houtmarkt.

Ten zuidwesten van de Houtmarkt (Houtmarkt 2 en 3) bevinden zich twee eenvoudige stadswoningen (ID: 59691), uit de 19de eeuw.²⁵ Ten noordoosten bevindt zich een hoekhuis (Houtmarkt 24) dat dateert uit 1909. Het betreft Herberg “In 't Neerhof”.²⁶ Ten oosten bevindt zich de vrijmetselaarsloge (Houtmarkt 18), die dateert uit 1907.²⁷

Tot slot bevindt zich ten noorden de Groeningeabdij (Groeningestraat 42). Groeninge I ontstond vermoedelijk voor 1236 op een grond in Marke, later bekend als het Goed te Rodenborch. Reeds in 1260 waren er plannen voor de overbrenging van het klooster naar een plaats ten oosten van Kortrijk. Groeninge II ontstond in 1265-1267 en was vermoedelijk gevestigd in de nabijheid van de huidige Abdijkaai. Met de bouw van de gebastioneerde vesting vanaf 1577, diende de abdij te verdwijnen.

De nieuwe abdij, Groeninge III, werd opgetrokken binnen de vesting Kortrijk. Op 27 mei 1581 kreeg abdis Maria III Van der Eecke (1573-1583) van de overheid de volmacht om in de wijk Overbeke een aantal huizen en erven te kopen voor de bouw van een nieuw klooster. Tussen 1591 en 1665 werden een 20-tal eigendommen verworven, waarop de abdij werd opgetrokken. Het domein werd begrensd door de huidige Groeningestraat, de Houtmarkt, de Lange Brugstraat en het begijnhofpark.²⁸

3.8 Historische situering, kaarten en iconografie²⁹

Door de vruchtbare zandleembodem en de aanwezigheid van de Leie, werd de regio Zuid-West-Vlaanderen reeds sinds het Epipaleolithicum (10000 v. Chr. – 8000 v. Chr.) bewoond. Kortrijk ontstond in de Romeinse periode (1ste eeuw na Chr.) op de kruising van de Leie met twee Romeinse heirbanen, met name Boulogne-Kassel-Kortrijk-Tienen-Keulen en Reims-Bavay-Oudenbrug. Bovendien wordt West-Vlaanderen in deze periode doorkruist door het *diverticulum* (secundaire weg) Doornik-Kortrijk-Wijnendale-Oudenburg. De Gallo-Romeinse nederzetting stond gekend als *Cortoriacum*.

Dankzij de bloeiende laken- en vlasnijverheid kon de stad in de middeleeuwen uitgroeien tot één van de meest welvarende steden in Vlaanderen. De Guldensporenslag vond bovendien op 11 juli 1302 plaats op de Groeningenkouter van Kortrijk.³⁰ Daarnaast was de stad in 1820 het toneel voor de ondertekening van het Verdrag van Kortrijk, waarin de grens tussen Frankrijk en het Koninkrijk der Nederlanden werd vast gelegd. De uitgraving van het kanaal Bossuit-Kortrijk verbond de stad vanaf de 19de eeuw met de Schelde. Tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog werd de stad telkens zwaar beschadigd door bombardementen.³¹

Het projectgebied bevond zich tijdens de middeleeuwen buiten de stadsmuren, in de buitenwijk Overbeke.³² Uit de periode 1550-1565 is een cartografische bron beschikbaar, met name het Plan van Kortrijk, door Jacob van Deventer. Ook een kaart van P. Lepoivre uit 1580 toont een gelijkaardige situatie. De cartografische bronnen lijken aan te geven dat het onderzoeksgebied in deze periode onbebouwd was.

25 <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/59691>

26 <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/59694>

27 <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/59693>

28 <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/59636>

29 Met dank aan Phillippe Despriet

30 Sevens 1925/26, 83

31 <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/20142>

32 Despriet 2012; Sevens 1910/11, 130-146; Sevens 1925/26, 83

Fig. 10: Plan van Kortrijk door van Deventer (1550-1565): detail met aanduiding van het onderzoeksgebied (Bron: KBR, Ms. 22.090 (21). Jacob van Deventer. Kortrijk, folio nr. 21 van de Atlas des villes des Pays-Bas 1550-1565. Ingekleurd stadsplan met aquarel).

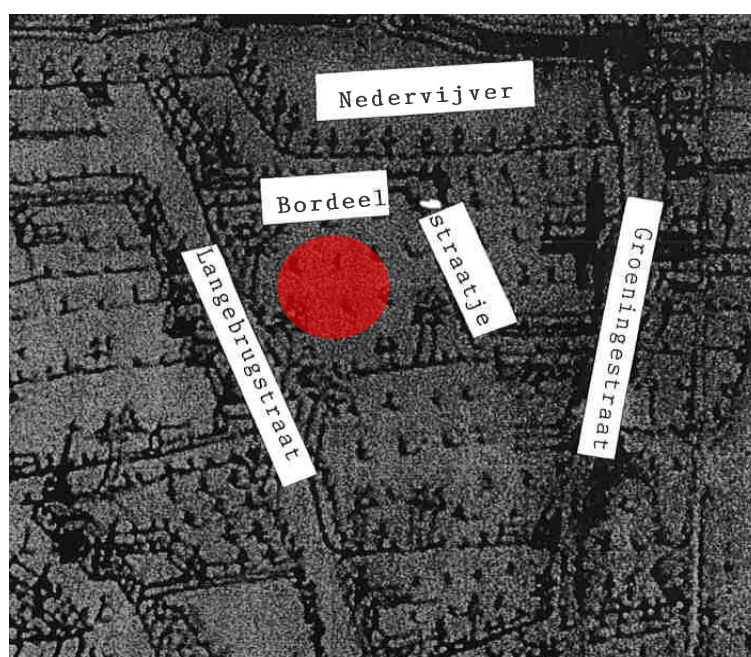

Fig. 11: Kaart uit 1580, met aanduiding van het onderzoeksgebied en de straatnamen (Despriet 2012, 21)

De Houtmarkt werd ingericht in 1614, op het eigendom van de abdij van Groeninge. Het terrein werd hiervoor aangekocht door de gemeente.³³ De ingerichte Houtmarkt is te zien op een kaart uit 1641.

Rijksarchief Kortrijk , Fonds Oud Stadsarchief Kortrijk ,1998 , folio 263r

Gedateerd 7 oktober 1614

Overeenkomst m.b.t. de aankoop van een eigendom van de abdij van groeninge voor de vestiging van de houtmaert (Houtmarkt)

Handwritten text in Dutch, likely a deed or agreement, mentioning the purchase of land from the Abbey of Groeninge for the establishment of the Houtmarkt (Hut Market) in Kortrijk. The text is written in a cursive script typical of the early 17th century.

Zelfde bron ,folio 279v :
besluit van de schepenen om er de beestemarct te houden .

Handwritten text in Dutch, likely a decision or agreement regarding the establishment of a livestock market (beestemarct) in the Houtmarkt area. The text is written in a cursive script typical of the early 17th century.

Fig. 12: Overeenkomst aankoop eigendom abdij van Groeninge

De toestand die we kennen uit 1776 dankzij een plan dat gevoegd was bij een aanvraag voor het bouwen van vijf woningen achter het Sint-Niklaasgasthuis, toont ongeveer de Houtmarkt zoals die vandaag de dag nog steeds bestaat. Ook op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778) en op de Atlas der Buurtwegen uit circa 1841 is de Houtmarkt duidelijk te onderscheiden.

33 De Potter 1873, 50; Sevens 1925-1926, 83

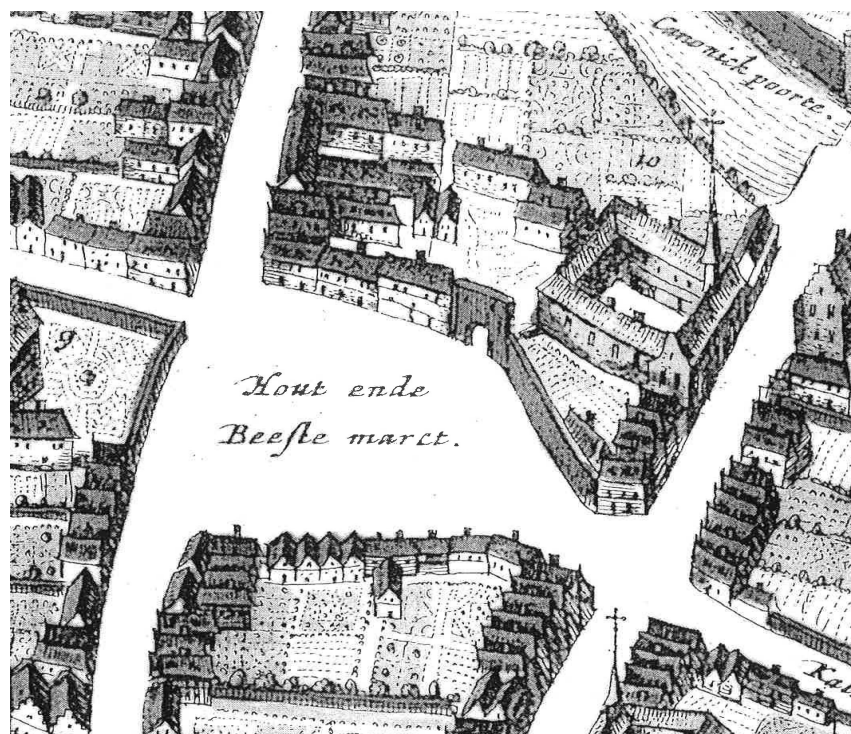

Fig. 13: Kaart uit 1641 met aanduiding van het onderzoeksgebied (Van Hoonacker 1977, 29-30, fig. 20)

Fig. 14: Plan uit 1776 (Maddens 1990, 356)

Fig. 15: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (<http://www.ngi.be>)

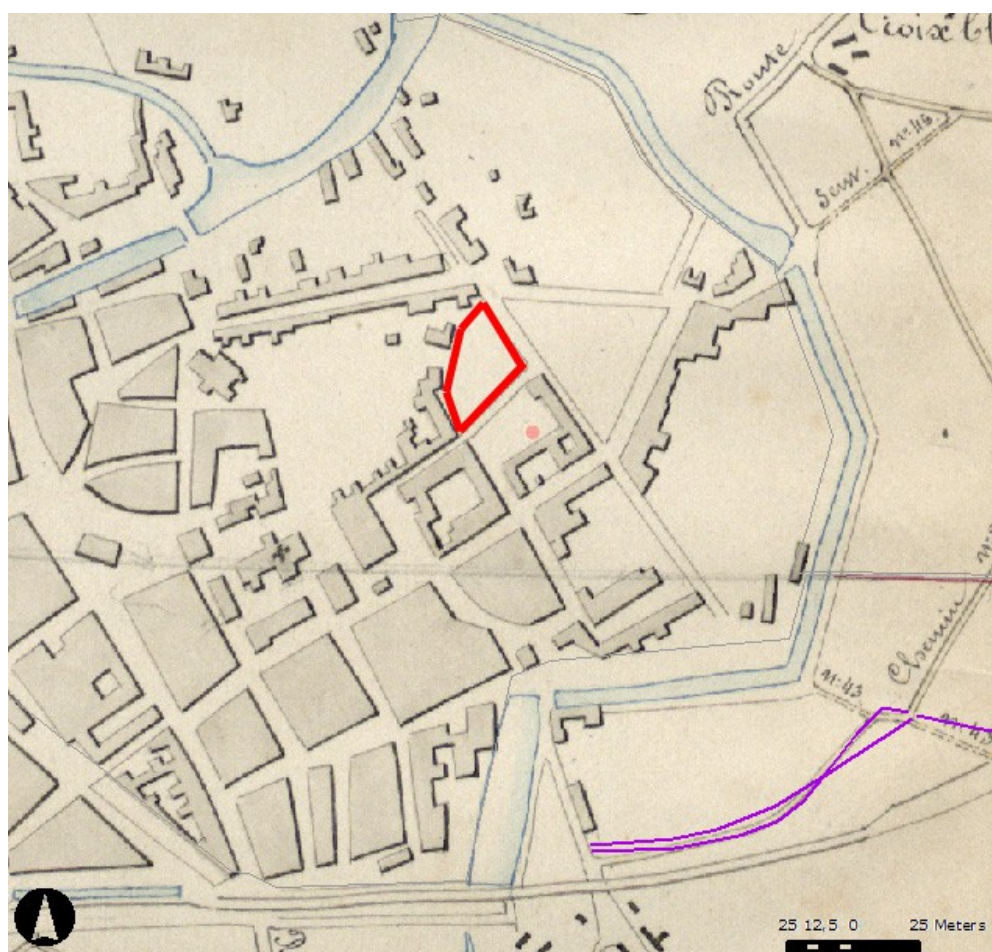

Fig. 16: Atlas der Buurtwegen (<http://www.giswest.be/trage-wegen>)

Op de cartografische bronnen zijn van het midden van de 17de eeuw tot nu geen of nauwelijks gebouwen of constructies te zien in het plangebied. Dit maakt dat een goede bewaringstoestand van het aanwezige bodemarchief verwacht wordt, aangezien verstoringen schijnbaar relatief beperkt gebleven zijn.

Een stuk uit het rijksarchief van Kortrijk meldt wel dat in 1841 een erf en huisje op de zuidwesthoek van de Houtmarkt bij het openbaar domein gevoegd werd, om de markt te vergroten.

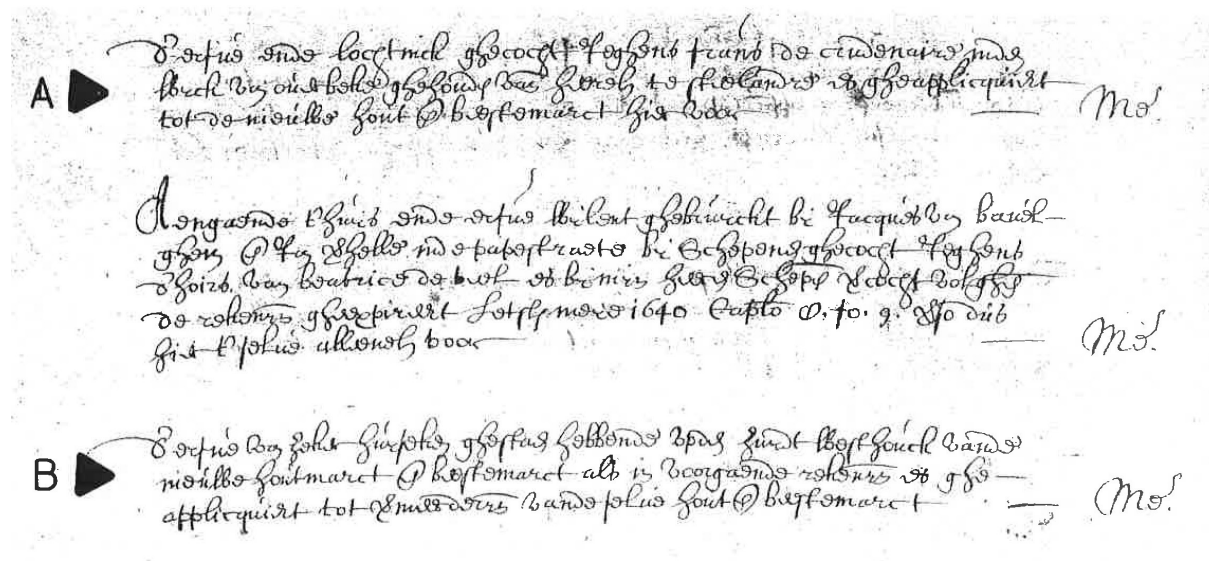
Rijksarchief Kortrijk ,Oud stadsarchief Kortrijk , 1841 ,f° 8 en 9v :

Hoofdstuk "erfrenten"

In A : erf en tuin ,verwerkt in de nieuwe hout- en dierenmarkt
is gelegen op de heerlijkheid van Steenland .

Dit toponiem is typisch voor vroegere Romeinse puinzones .

In B : erf en huisje op de zuidwesthoek van de nieuwe hout- en
dierenmarkt werd bij het openbaar domein ingepalmd om deze markt
te vergroten .

3.9 Landschappelijke context

3.9.1 Topografie

Het gebied is op hydrografisch vlak gelegen binnen het Leiebekken. Ten noorden loopt van oost naar west de Leie. De Leie ontwikkelde op deze plaatst twee armen, met ertussen het Buda-eiland. Het kanaal Bossuyt-Kortrijk bevindt zich ten noordoosten van het projectgebied.

Op de topografische kaart is het gebied gelegen op een hoogte van ongeveer 12,5 m TAW. Er zijn weinig hoogteverschillen op het terrein zelf waar te nemen. Op ruimer landschappelijk vlak is het opvallend dat langs de Leie en haar beken een brede vlakte aanwezig is, die onderdeel uitmaakt van de Vlaamse Vallei.³⁴ Hierin is ook Kortrijk gelegen.

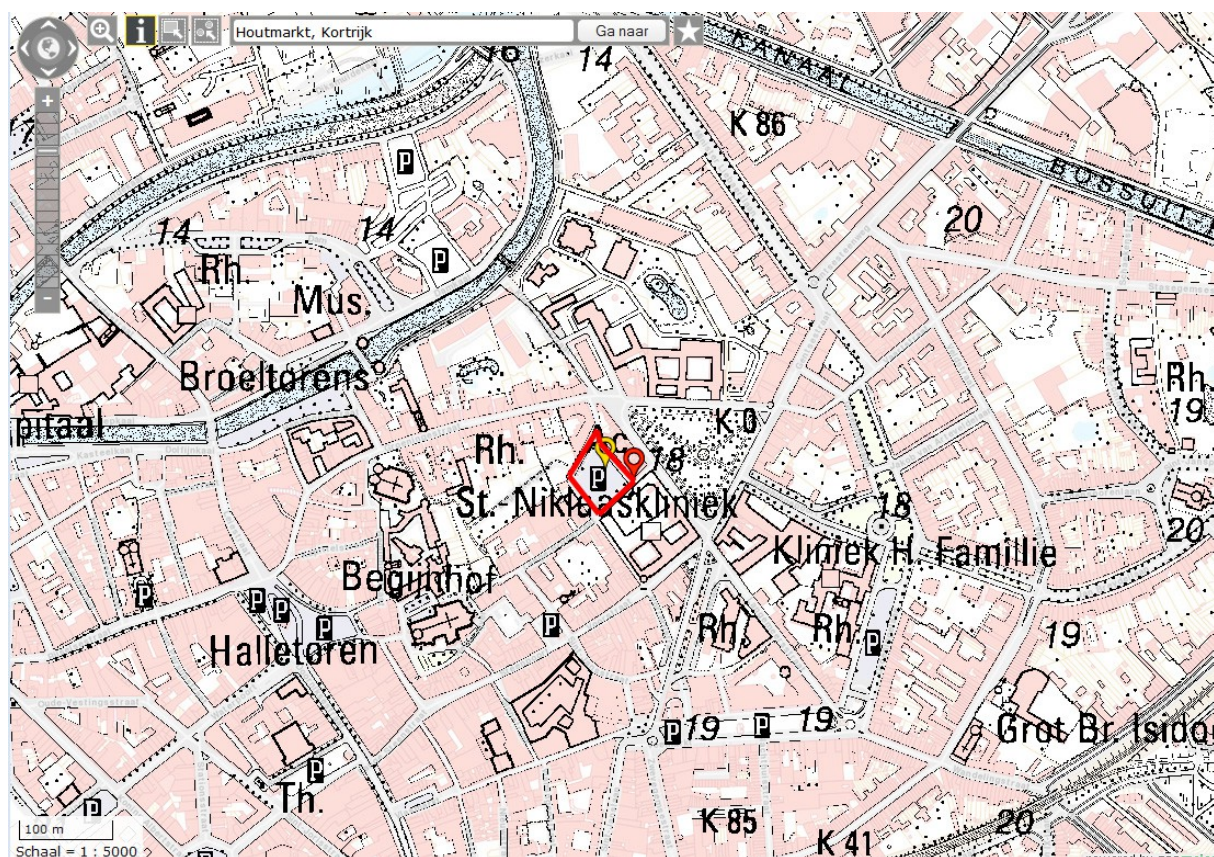

Fig. 17: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>)

³⁴ Bogemans 2007, 4

4 Resultaten terreinonderzoek

4.1 Toegepaste methoden & technieken

Op het te onderzoeken gebied werden vier proefsleuven aangelegd. De exacte locatie van deze proefsleuven werd bepaald door de bevindingen uit de bureaustudie, door praktische overwegingen en door de aanwezige leidingen en andere verstoringen. De proefsleuven werden zo gespreid mogelijk gelegd om een beeld over het hele terrein te verkrijgen. De proefsleuven waren minimaal 3 bij 25 m. Wanneer het onderste vlak bereikt was, werden alle profielen opgeschoond en gefotografeerd. Elke putwand werd ook ingetekend en gedocumenteerd.

Het projectgebied omvat een oppervlakte van circa 4093 m². Het onderzoek geeft volgende getallen als resultaat:

- Werkput 1: 90 m²
- Werkput 2: 80 m²
- Werkput 3: 90 m²
- Werkput 4: 83 m²

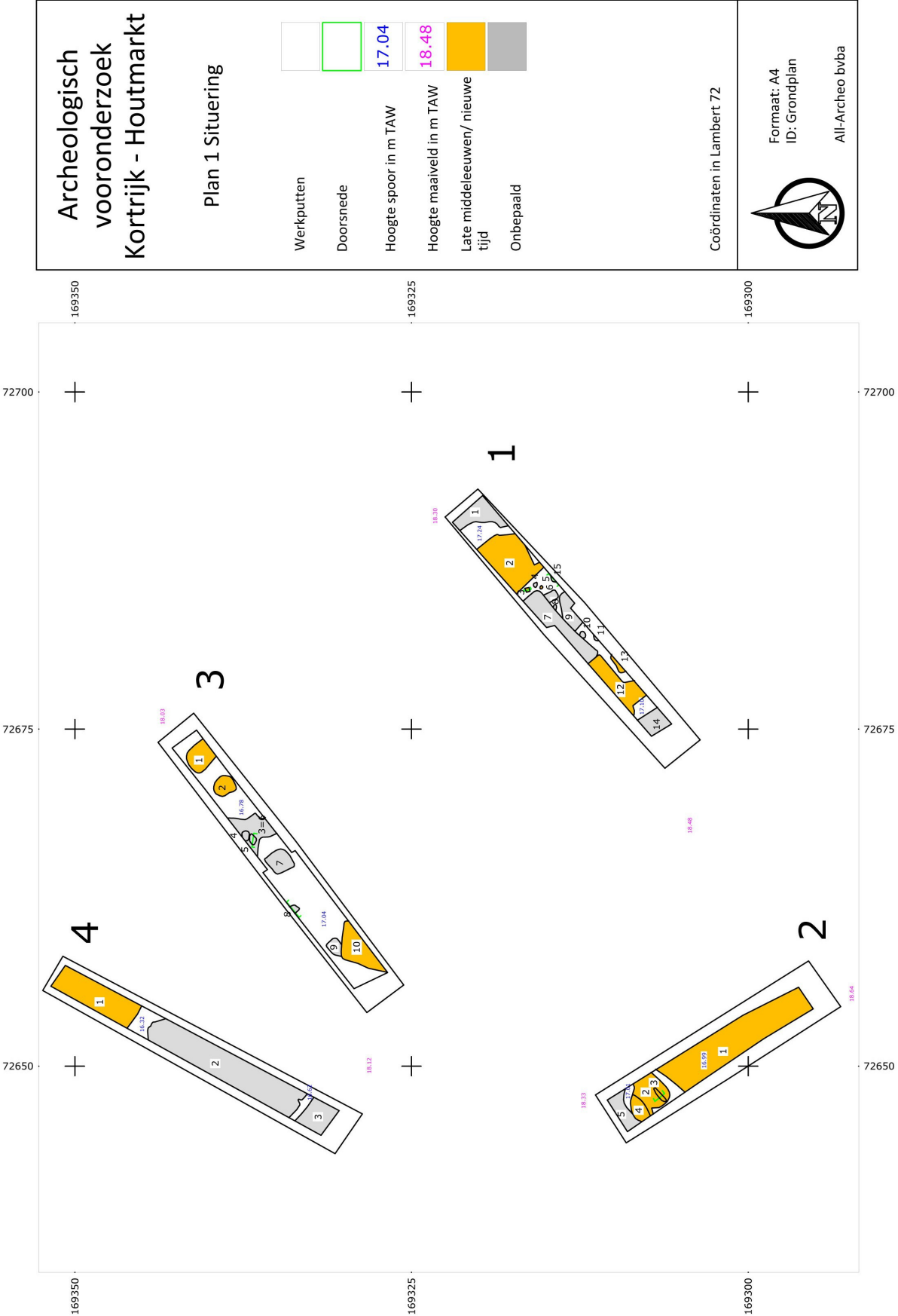

Fig. 18: Situering

4.2 Bodemopbouw

Overall bestond de opbouw van het bodemprofiel bovenaan uit een laag asfalt van 10 cm. Daaronder bevond zich een kiezellaag van ca. 40 cm dikte, waarin plaatselijk kasseien aanwezig waren. Daaronder bevonden zich één of meerdere puinrijke bruine tot gele ophogingspakketten met een totale dikte van ca. 70 cm. Deze waren aangelegd boven de historische A-horizont. Daaronder bevond zich de C-horizont.

Fig. 19: Detail ZO-profiel werkput 1

Fig. 20: Detail NO-profiel werkput 2

Vondstmateriaal uit de puinpakketten tussen de kiezellaag en de A-horizont werd aangetroffen in werkputten 3 en 4. Het omvat een randfragment rood geglaazuurd aardewerk van een bord, een wandfragment rood geglaazuurd aardewerk met gele sliblijnen, ook van een bord, een wandfragment gedraaid grijs aardewerk en een oorfragment Siegburg steengoed uit werkput 3.

Uit werkput 4 omvat het vondstmateriaal nog een bodemfragment en een wandfragment gedraaid grijs aardewerk. Het bodemfragment heeft een geknepen standring. De vondsten dateren uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd.

Vondstmateriaal uit de A-horizont werd aangetroffen in werkput 3. Het omvat een wandfragment Siegburg steengoed en een rand- en twee wandfragmenten gedraaid grijs aardewerk van een teil. De vondsten dateren uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd.

Het archeologisch niveau bevond zich op een diepte tussen 1,10 en 1,40 m onder het maaiveld. Op basis van het archeologisch niveau lijkt er sprake van een kleine zandrug binnen het onderzoeksgebied. Deze loopt van het noordwesten naar het zuidoosten.

4.3 Werkput 1

Fig. 21: Overzicht werkput 1

De sporen in werkput 1 bestaan uit paalsporen, kuilen en vermoedelijk twee greppels. WP1S1 heeft een donkere roodbruine vulling en bevat puin. Het loopt in het profiel door tot in de puinlagen onder de laag steenslag. Hierdoor lijkt WP1S1 gerelateerd te moeten worden aan werken in het kader van de aanleg van de wegenis.

WP1S3-5 zijn rechthoekige tot ovale paalsporen met een donkergrijze vulling die brokjes puin bevat. WP1S8 en WP1S10 zijn ronde paalsporen met eveneens een donkergrijze vulling, die echter spikkels houtskool bevat. Een doorsnede van WP1S3 toont aan dat het spoor nog tot 29 cm diepte bewaard is onder het aangelegde vlak. Vondstmateriaal uit WP1S3 omvat een randfragment gedraaid grijs aardewerk van een kom. Dit dateert uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd. Vondstmateriaal uit WP1S5 bestaat uit een wandfragment gedraaid grijs aardewerk en een wandfragment rood aardewerk. Ook deze vondsten dateren uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd.

Fig. 22: WP1S3

Fig. 23: Doorsnede van WP1S3

WP1S6, WP1S11, WP1S13 en WP1S15 zijn kuilen. Ze zijn onregelmatig van vorm en hebben een bruingrijze tot grijsbruine gevlekte vulling. Ze bevatten spikkels houtskool en WP1S6 en WP1S13 bevatten daarnaast ook nog brokjes baksteen in de vulling. Vondstmateriaal uit WP1S13 bestaat uit een bodemfragment Langerwehe steengoed met gekenpen standring, dat dateert in de late middeleeuwen. Een doorsnede van WP1S15 toont aan dat het spoor nog maximaal 33 cm diep bewaard is, vanaf de onderzijde van de A-horizont.

Fig. 24: WP1S6

Fig. 25: Doorsnede van WP1S15

Binnen de kuilen werd een specifieke categorie vastgesteld, namelijk de zavelwinningskuil. WP1S2, WP1S7 en WP1S14 werden geïnterpreteerd als zavelwinningskuilen. Ze hebben een donkere roodbruine vulling en bevatten brokjes puin. Boringen geven aan dat WP1S2 meer dan 54 cm diep bewaard is onder het aangelegd vlak, WP1S7 34 cm dieper en WP1S14 17 cm dieper.

Vondsmateriaal uit WP1S2 omvat een wandfragment rood geglazuurd aardewerk van een vergiet en een wandfragment industrieel steengoed. De vondsten dateren het spoor in de nieuwste tijd.

De aangetroffen zavelwinningskuilen sneden door de A-horizont. De overige paalsporen en kuilen tekenden zich pas af onder de A-horizont. Dit lijkt geeft aan dat de zavelwinningskuilen jonger zijn dan de overige sporen.

Fig. 27: WP1S7

Fig. 26: WP1S12

WP1S9 is geïnterpreteerd als een greppels. Het spoor heeft een onregelmatig verloop en een bruinrijze gevlekte vulling. WP1S12 wordt eveneens beschouwd als een greppel. Het heeft ook een onregelmatig verloop en heeft een donkere grijsbruine gevlekte vulling. Een boring in WP1S12 toont aan dat het spoor nog 35 cm dieper bewaard is dan het aangelegde vlak. Vondstmateriaal uit WP1S12 omvat een wandfragment gedraaid grijs aardewerk, een wandfragment Raeren steengoed en vijf wandfragmenten en een bodemfragment met standvin

in rood geglaazuurd aardewerk. Het vondstmateriaal dateert het spoor in de late middeleeuwen tot nieuwe tijd.

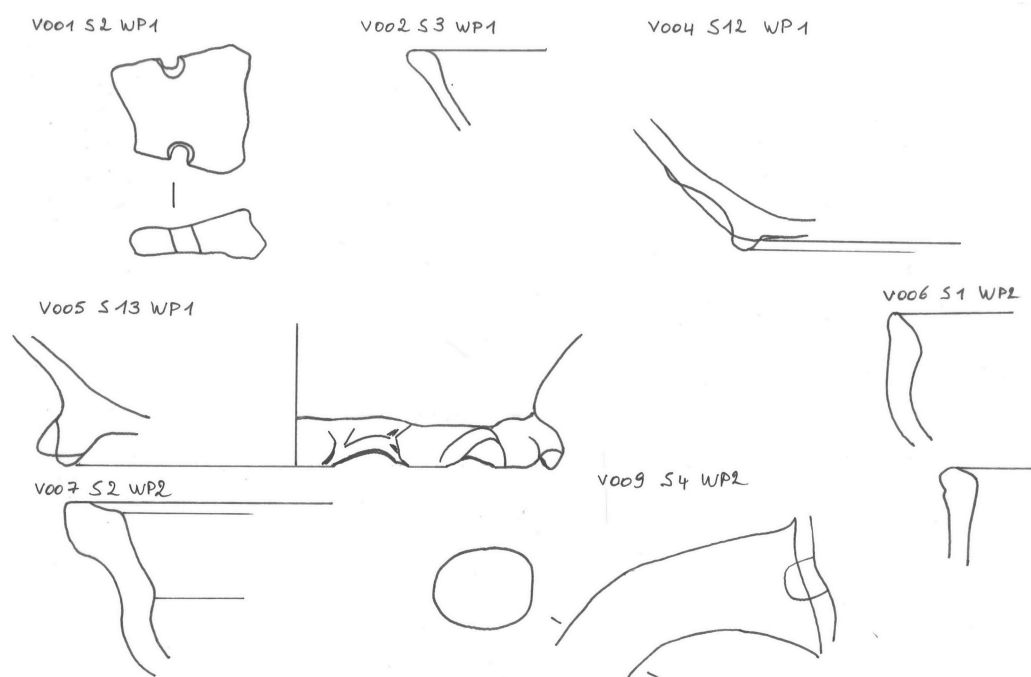

Fig. 28: Vondstmateriaal uit werkputten 1 en 2 (1/2)

4.4 Werkput 2

De sporen in werkput 2 bestaan uit kuilen en vermoedelijk een zavelwinningskuil. WP2S1 wordt geïnterpreteerd als een zavelwinningskuil. Het spoor heeft een homogene donkerbruine vulling, die erg aansluit bij de kleur van de bovenliggende A-horizont. De vulling bevat baksteenbrokjes, mortelspikkels en houtskoolspikkels. Een boring toont aan dat het spoor nog 1,16 m dieper bewaard was, onder het aangelegde vlak.

Vondstmateriaal uit WP2S1 omvat drie wandfragmenten, een oorfragment en een bodemfragment gedraaid grijs aardewerk, een wandfragment Raeren steengoed, twee wandfragmenten Langerwehe steengoed, vier wandfragmenten rood geglaazuurd aardewerk, een randfragment rood geglaazuurd aardewerk van een pan en een randfragment rood geglaazuurd aardewerk van een teil. De vondsten dateren uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd.

WP2S2 is een kuil met een onregelmatige vorm en een lichte bruingrijze gevlekte vulling. Uit een boring blijkt dat het spoor nog tot 1,06 m dieper aanwezig is dan het aangelegde vlak. WP2S2 wordt doorsneden door WP2S3. Het is een langwerpige kuil met een donkere grijsbruine gevlekte vulling die spikkels baksteen en mortel bevat. Een doorsnede van WP2S3 toont aan dat het spoor nog tot 10 cm diep bewaard is onder het aangelegde vlak. Vondstmateriaal uit WP2S3 bestaat uit twee wandfragmenten gedraaid grijs aardewerk uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd.

Fig. 29: Overzicht van werkput 2

Fig. 30: WP2S1

Fig. 31: WP2S3, gelegen in WP2S2

WP2S4 is eveneens een kuil. Deze is onregelmatig tot ovaal van vorm en heeft een donkere bruinzwarte gevlekte vulling die houtskoolbrokken en baksteenbrokken bevat. Een doorsnede van WP2S4 toont aan dat het spoor nog tot 16 cm diep bewaard is onder het aangelegd vlak. Het toont eveneens dat het spoor een gelaagde vulling heeft, waarbij de houtskoolbrokjes zich voornamelijk in de bovenste laag bevinden. WP2S4 doorsnijdt WP2S2 en WP2S5 en is daardoor jonger dan beide sporen die doorsneden worden. Vondstmateriaal uit WP2S4 omvat drie wandfragmenten en een oorfragment gedraaid grijs aardewerk, een wandfragment rood geglaazuurd aardewerk en een wandfragment gedraaid grijs aardewerk. De vondsten dateren uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd.

Fig. 32: WP2S4

Fig. 33: Doorsnede van WP2S4

WP2S5 is tot slot een laatste kuil die vastgesteld werd in werkput 2. Het heeft een bruingrijze gevlekte vulling en is onregelmatig van vorm. Een boring toont aan dat het spoor nog 55 cm diep bewaard gebleven is, onder het aangelegde vlak.

4.5 Werkput 3

Werkput 3 bevat enkele grotere kuilen met een gelijkaardige vulling: WP3S1, WP3S2 en WP3S7. Ze hebben een eerder rechthoekige vorm en een grijsbruine gevlekte vulling, die baksteen, mortel en houtskool bevat. Boringen tonen een bewaarde diepte aan van 32 cm voor WP3S1, 47 cm voor WP3S2 en 54 cm voor WP3S7.

Fig. 34: WP3S2

Vondstmateriaal uit WP3S1 omvat twee rand- en 11 wandfragmenten gedraaid grijs aardewerk van teen teil. Vondstmateriaal uit WP3S2 omvat een randfragment Langerwehe steengoed en een fragment kalksteen. De vondsten dateren uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd.

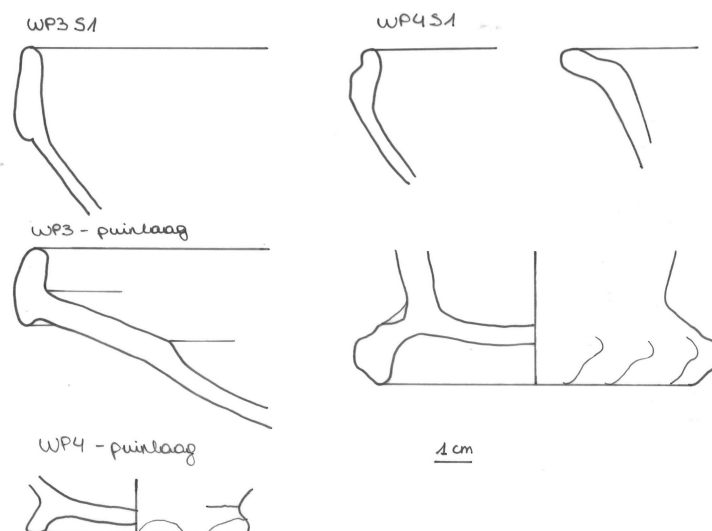

Fig. 35: Vondstmateriaal uit werkputten 3 en 4 (1/2)

WP3S4, WP3S5 en WP3S8 zijn kleinere kuilen. WP3S4 en WP3S5 hebben een donkere zwartgrijze gevlekte vulling die houtskool bevat, en bij WP3S4 ook baksteen. WP3S4 is rechthoekig van vorm. WP3S5 is rond van vorm. Een doorsnede wijst op een maximale bewaarde diepte van 12 cm.

Fig. 36: WP3S4-5

Fig. 37: Doorsnede van WP3S5

WP3S8 heeft een grijsbruine gevlekte vulling, dat baksteenspikkels, mortelspikkels en houtskoolspikkels bevat. Een doorsnede wijst op een maximale bewaarde diepte van 18 cm.

Fig. 38: WP3S8

Fig. 39: Doorsnede van WP3S8

WP3S3/6, WP3S9 en WP3S10 zijn te interpreteren als zavelwinningskuilen. WP3S3/6 heeft een bruingele gevlekte vulling. Een boring wijst op een bewaarde diepte van 48 cm. WP3S9 heeft een bruinwitte gevlekte vulling en WP3S10 heeft een lichte bruingrijze gevlekte vulling. Beide kuilen bevatten erg veel baksteen en mortel, evenals houtskool en leisteen. Vondstmateriaal uit WP3S10 omvat een tegelfragment in rood ongeglazuurd aardewerk, met een hoogte van 2,7 cm.

Fig. 40: WP3S9-10

4.6 Werkput 4

In werkput 4 werden uitsluitend zavelwinningskuilen aangetroffen. Ze besloegen het grootste deel van de werkput. WP4S1 heeft een homogene donkerbruine vulling die baksteenbrokjes en houtskoolspikkels bevat. Een boring wijst op een bewaarde diepte van 1,31 m onder het aangelegde vlak.

Fig. 41: Overzicht werkput 4

Vondstmateriaal omvat vier wandfragmenten gedraaid grijs aardewerk, een bodemfragment Raeren steengoed met geknepen standring, vier wandfragmenten en een randfragment rood geglaazuurd aardewerk van een grape en een randfragment van een rood geglaazuurd kommetje. De vondsten dateren uit de late middeleeuwen tot nieuwe tijd. WP4S2 en WP4S3 hebben een roodbruine gevlekte vulling met vrij veel baksteen, mortel, leisteen en houtskoolspikkels.

5 Discussie

5.1 Waardering

Om de waarde van de aangetroffen archeologische resten te kunnen afwegen, is een confrontatie van de resultaten van het onderzoek met bevindingen in de buurt van het onderzoeksgebied aangewezen.

5.1.1 Zavelwinningskuilen

De meeste sporen die aangetroffen werden tijdens het onderzoek, kunnen geïnterpreteerd worden als zavelwinningskuilen. Reeds op drie plaatsen, gelegen rond de Houtmarkt, werden zavelwinningskuilen vastgesteld.³⁵

Een eerste maal werden zavelwinningskuilen vastgesteld bij de opgraving van de abdij van Groeninge. Er werden minstens 15 structuren aangesneden. De kuilen zijn herkenbaar aan de recht ingegraven wanden. Na het beëindigen van de winningsactiviteiten werden ze opgevuld met afval. Het recentste materiaal in de kuilen dateert uit het midden van de 16de eeuw. De datering van het materiaal waarmee de kuilen gevuld werden, kan enkel gebruikt worden als terminus post quem, aangezien het afval waarschijnlijk van elders aangevoerd is. Het bevindt zich bijgevolg in een secundaire context.³⁶

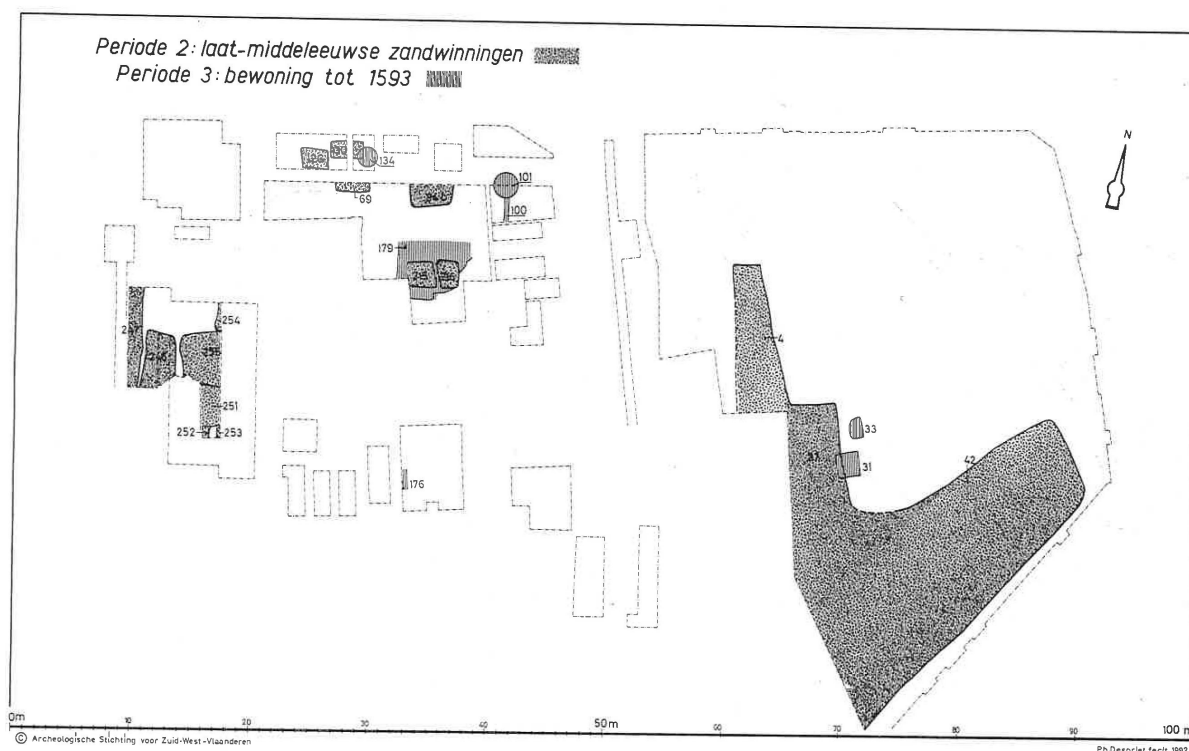

Fig. 42: Plattegrond met aanduiding van de laatmiddeleeuwse zavelwinning en bewoning tot 1593 aan de Groeningeabdij (Despriet 1993, 43, fig. 21)

³⁵ Met dank aan Philippe Despriet

³⁶ Despriet 1993, 40-43

Bij een opgraving van het Begijnhofpark werd aan de hand van tien sleuven het terrein onderzocht. Hierbij werd vastgesteld dat het terrein als zandgroeve gebruikt werd. Plaatselijk waren de kuilen tot 1,80 à 2,50 m diepte uitgegraven. De vondst van een muntje van Paulus II (1464-1471) lijkt te wijzen op een datering in de 15de eeuw, maar opnieuw moet kritisch omgegaan worden met de datering van de kuilen op basis van vondstmateriaal.³⁷

Tot slot werd bij de werkzaamheden op het voormalige terrein van de Sint-Niklaaskliniek nog een rechthoekige zavelwinningskuil aangetroffen. Het vondstmateriaal dateert uit de 15de eeuw. Opvallend was de hoge fragmentatiegraad van het vondstmateriaal. Mogelijk is dit te verklaren door vertrappeld afval dat op straat was terecht gekomen en later in de kuil werd gedeponeerd.³⁸

5.1.2 Overige sporen

De overige sporen, buiten de zavelwinningskuilen, omvatten enkele paalsporen en kuilen. Ze zijn te dateren in de late middeleeuwen tot nieuwe tijd. Voor deze sporen kan opnieuw vergelijkingsmateriaal gevonden worden op het voormalige terrein van de Sint-Niklaaskliniek. Ook hier zijn verschillende kuilen aangetroffen, met een vergelijkbare vulling als de sporen aangetroffen tijdens het onderzoek op de Houtmarkt. Ook de densiteit en datering van de sporen is gelijkaardig.

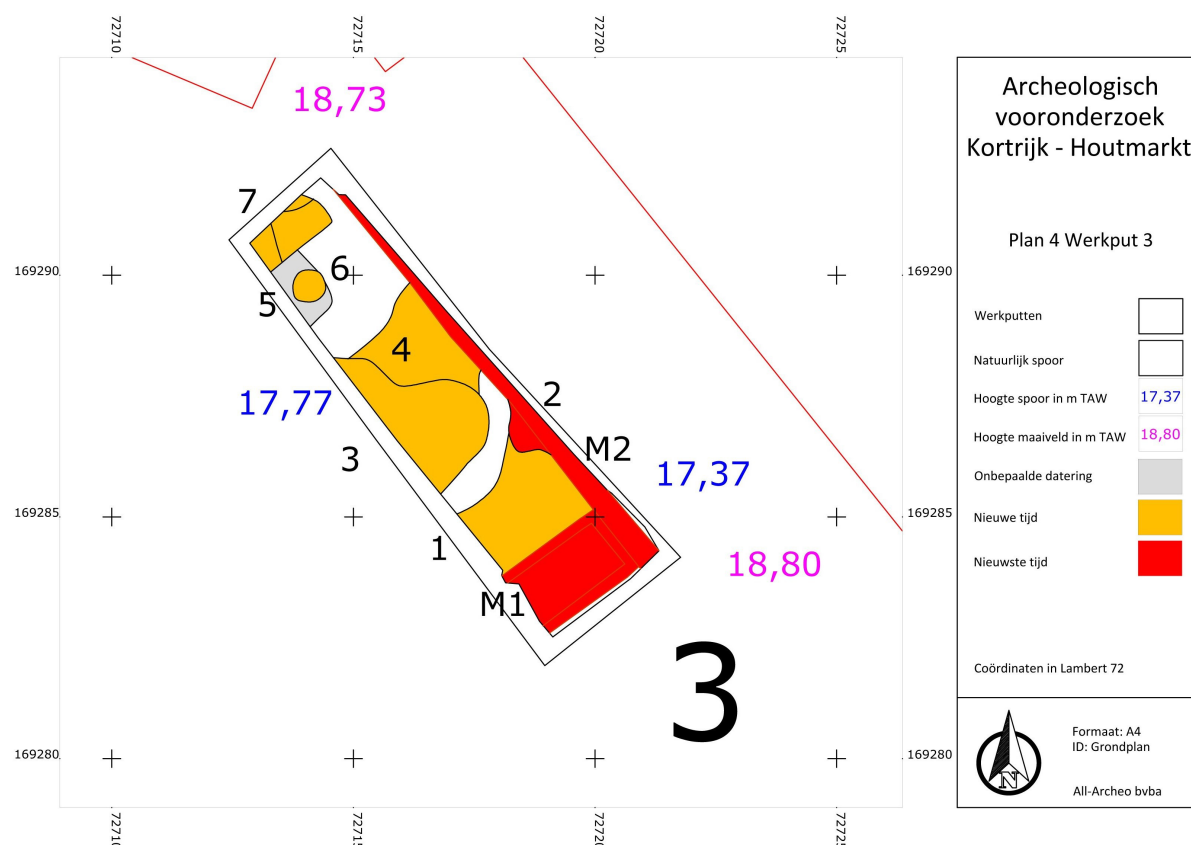

Fig. 43: Plan van werkput 3 op het voormalige terrein van de Sint-Niklaaskliniek (Bruggeman et al. 2013, 33, fig. 38)

Bij de opgraving van de Groeningeabdij werden ook twee kuilen vastgesteld (Fig. 42, 31 en 33), die aansluiten bij de sporen die aangetroffen werden bij het onderzoek op de Houtmarkt. De

³⁷ Vierin 1987, 73-74, nr. 106

³⁸ Despriet 2014, 16-17

densiteit aan dergelijke sporen is echter lager dan ter hoogte van het onderzoek op het voormalige terrein van de Sint-Niklaaskliniek.

5.2 Analyse site

Na de waardering van de aangetroffen sporen, volgt hier een korte analyse van de site in zijn geheel. Het terreinonderzoek toont aan dat de Houtmarkt in het verleden twee verschillende fasen van menselijke activiteiten gekend heeft, gedurende de late middeleeuwen tot nieuwe tijd.

In een eerste fase betreft het diverse kleine kuilen en paalsporen. Het zijn beperkte activiteiten, die plaats vinden aan de rand van de stad. Mogelijk kaderen ze in beperkte ambachtelijke activiteiten. Deze fase vindt vooral aansluiting bij de resultaten van het onderzoek ter hoogte van het voormalige Sint-Niklaasziekenhuis. Er zijn ook gelijkaardige sporen aangetroffen bij het onderzoek van de Groeningeabdij, maar de densiteit aan dergelijke sporen is toch duidelijk lager dan bij de onderzoeken op de Houtmarkt en ter hoogte van het voormalige Sint-Niklaasziekenhuis.

In een tweede fase wordt het terrein ingenomen door zavelwinningskuilen. Het zijn grote kuilen die te kaderen zijn in ambachtelijke activiteiten. Ze beslaan een zeer ruime zone. Op dit vlak sluit het onderzoek van de Houtmarkt aan bij zowel het onderzoek ter hoogte van de voormalige Sint-Niklaasziekenhuis als bij het onderzoek ter hoogte van de Groeningeabdij. De gemaakte kuilen worden nadien opgevuld met afval. Het afval omvat zowel puin als scherven en bevindt zich duidelijk in een secundaire context.

De fasen zijn te dateren voor 1614. Vanaf 1614 werd de Houtmarkt ingericht op het onderzoeksterrein.

5.3 Afweging

Tot slot wordt de afweging gemaakt waarom een vervolgonderzoek dient plaats te vinden, of waarom een vervolgonderzoek niet voldoende wetenschappelijke kenniswinst zou opleveren.

Het archeologisch vooronderzoek liet toe door te dringen in de geschiedenis van de menselijke activiteiten op de Houtmarkt. De resultaten sluiten aan bij die van verschillende andere onderzoeken in de nabije omgeving van de Houtmarkt en laten toe een hiaat in onze kennis op te vullen. Het geeft namelijk meer inzicht in het ruimtegebruik aan de rand van de stad.

Een archeologisch vooronderzoek heeft een beperkte omvang en heeft daardoor een beperkt ruimtelijk inzicht. Het onderzoek wees echter niet op de aanwezigheid van structuren, zoals gebouwen, die een groter ruimtelijk inzicht vereisen, wat verkregen kan worden aan de hand van een vervolgonderzoek. Daarom kan er van uitgegaan worden dat het uitgevoerde vooronderzoek voldoende representatief is voor de aanwezige archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied. Bovendien zijn er na afloop van het vooronderzoek geen openstaande vragen die nog beantwoord moeten worden. Aan de hand van bovenstaande afwegingen kan besloten worden dat een vervolgonderzoek niet voldoende wetenschappelijke kenniswinst zou opleveren.

6 Antwoord onderzoeksvragen, waardering en advies

Een aantal vragen diende in het bijzonder beantwoord te worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?
 - Het projectgebied bevond zich tijdens de middeleeuwen buiten de stadsmuren, in de buitenwijk Overbeke.
 - De Houtmarkt werd ingericht in 1614, op het eigendom van de abdij van Groeninge.
 - Op de cartografische bronnen zijn van het midden van de 17de eeuw tot nu geen of nauwelijks gebouwen of constructies te zien in het plangebied. Dit maakt dat een goede bewaringstoestand van het aanwezige bodemarchief verwacht wordt, aangezien verstoringen schijnbaar relatief beperkt gebleven zijn.
- In welke mate is er verstoring van het terrein te verwachten?
 - Gekende verstoringen van het terrein zijn beperkt tot de aanleg van kabels en leidingen. Deze bevinden zich grotendeels onder het wegtracé. Op de Houtmarkt zelf bevinden zich twee elektriciteitskabels die naar de parkeermeters toe lopen.
- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
 - Tijdens het onderzoek werden verschillende archeologische sporen aangetroffen.
- Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?
 - De sporen bevinden zich in stratigrafisch verband. De meeste sporen bevonden zich onder de historische teellaag. De vastgestelde zavelwinningskuilen doorsneden echter deze historische teellaag.
- Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefsleuven? En hoe zijn die over de verschillende sleuven heen gelinkt?
 - Over de verschillende sleuven heen werd een erg gelijkaardige stratigrafie vastgesteld. Overal bestond de opbouw van het bodemprofiel bovenaan uit een laag asfalt van 10 cm. Daaronder bevond zich een laag steenslag van ca. 40 cm dikte, waarin plaatselijk kasseien aanwezig waren. Daaronder bevonden zich één of meerdere puinrijke bruine tot gele ophogingspakketten met een totale dikte van ca. 70 cm. Deze waren aangelegd boven de historische A-horizont. Daaronder bevond zich de C-horizont.
- Bevatten deze lagen archeologische vondsten en uit welke periode dateren deze vondsten?
 - De archeologische vondsten die uit de verschillende lagen afkomstig zijn, wijzen globaal op een datering in de late middeleeuwen tot nieuwe tijd. Dit sluit aan bij de datering van de vondsten die aangetroffen werden in de verschillende sporen.
- Zijn er sporen te linken aan de middeleeuwse of vroegere bewoning op deze locatie?
 - Er werden geen sporen aangetroffen die geïnterpreteerd kunnen worden als bewoningssporen. De aanwezige sporen zijn eerder te relateren aan artisanale activiteiten.
- Zijn er indicaties voor Romeinse of oudere aanwezigheid en zo ja, hoe uiten deze zich?
 - Nergens werden indicaties vastgesteld van Romeinse of oudere archeologische resten.
- Zijn er archeologische sporen die het beeld uit de iconografie tegenspreken, zijnde een terrein dat sinds de late middeleeuwen onbebouwd is?
 - Er werden geen archeologische sporen aangetroffen die tegenspreken dat het terrein sinds de late middeleeuwen onbebouwd is.
- Kunnen er afbakeningen gemaakt worden naar chronologie, ruimte en functie?
 - Alle sporen die aangetroffen werden, zijn te dateren in de late middeleeuwen tot nieuwe tijd. Ze komen verspreid over de volledige Houtmarkt voor. Ook naar functie lopen de verschillende sporencategorieën door elkaar. Het betreft overwegend paalsporen, kuilen en zavelwinningskuilen.

- Wat is de verwachte en vastgestelde bewaringstoestand van de sporen/ van de verschillende afbakeningen/ van de vindplaats in zijn geheel?
 - De bewaringstoestand van de aanwezige sporen is goed. Dit blijkt uit de bewaringsdiepte van de sporen.
- Wat is de waarde van de verschillende afbakeningen/ van de archeologische vindplaats in zijn geheel?
 - De waarde van de vindplaats is eerder beperkt te noemen. De belangrijkste informatiewaarde is dat het beeld van de archeologische sporen op de Houtmarkt aansluit bij het eerder uitgevoerde onderzoek in de onmiddellijke omgeving van de Houtmarkt.
- Wat was de invloed van de bestaande verhardingen op het archeologisch erfgoed?
 - De bestaande verharding heeft geen negatieve invloed gehad op het aanwezige bodemarchief. Dit komt omdat het terrein voor verharding opgehoogd en genivelleerd werd door middel van een dik puinpakket. Dit heeft het bodemarchief gevrijwaard van latere verstoringen.
- Kunnen er maatregelen genomen worden om de archeologische waarden in situ te behouden? Welke?
 - Het archeologisch vooronderzoek heeft in voldoende mate een inschatting gemaakt van de aanwezige archeologische resten. Hiervoor volstaat de registratie van deze informatie in de vorm van voorliggend rapport. Er dienen geen bijkomende maatregelen genomen te worden om de archeologische waarden in situ te behouden.
- Indien behoud in situ niet kan: wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones waar een vervolgonderzoek nodig is? Welke onderzoeksvragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek beantwoord worden? Wat is de te volgen opgravingsstrategie en welke andere aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een vervolgonderzoek?
 - Het archeologisch vooronderzoek heeft in voldoende mate een inschatting gemaakt van de aanwezige archeologische resten. Hiervoor volstaat de registratie van deze informatie in de vorm van voorliggend rapport. Er zijn geen zones waar een vervolgonderzoek nodig is.

7 Bibliografie

7.1 Publicaties

- Acke B. *et al*, 2007: *Archeologische opgraving, Sint-Janspoort Kortrijk, Basisrapport - mei 2007*.
- Acke B. *et al*, 2008: Project Sint-Janspoort, in: *Zuid-Westvlaamse opgravingen 2007. Archeologische en historische monografieën Zuid-West-Vlaanderen* 67, 26-30.
- Acke B. *et al*, 2009, Kortrijk: project Sint-Janspoort, in: *Zuid-Westvlaamse opgravingen 2008. Archeologische en historische monografieën Zuid-West-Vlaanderen* 70, 30-35.
- Acke, B./R.Trommelmans, 2009: *Archeologische werfbegeleiding Sint-Janspoort Kortrijk (prov. West-Vlaanderen). Eindverslag - januari 2009*.
- Acke, B./A. Eryvynck/A. Lentacker/K. Maesen/R. Trommelmans, 2010: Resultaten van het archeologisch onderzoek op bouwplaats van "K in Kortrijk", *Leiegouw* 52.2, 229-262.
- Anseeuw J., 1987: *Gallo-Romeinse waterputten in Vlaanderen. Een status quaestionis, onuitgegeven licentiaatsverhandeling R.U.Gent*.
- Bogemans, F. 2007: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 29: Kortrijk*.
- Bruggeman J./N. Reyns/M. Van Celst, 2013: Archeologisch vooronderzoek Kortrijk – Houtmarkt. Site Sint-Niklaasziekenhuis, *Rapporten All-Archeo boba* 133, Bornem.
- De Cuyper, J., 1959: Oude gedenksteden in de Sint-Maartenskerk te Kortrijk, *Biekorf, Westvlaams Archief voor Geschiedenis, Oudheidkunde en Folklore* 60.4, 111-114.
- Decuypere, P., 1990: De Kortrijkse stadsgevangenis in de Leiestraat. 14de- begin 19de eeuw, *De Leiegouw* XXXII, 1, 3-58
- De Potter, F., 1873: *Geschiedenis der stad Kortrijk*, Gent.
- Deschietier J., 1993. Periode I: Romeinse vondsten in de zuidwijk, in: Despriet (ed.), *De Kortrijkse Groeningeabdij. Een archeologische en historische studie, Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen* 28.
- Deschietier J., 1995. *Romeins Kortrijk III. De zuidwijk. Vondsten uit de Abdij van Groeninge 1988-1992, Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen* 32.
- Despriet Ph., 1969, Vóór-Romeinse en Romeinse vondsten uit zuidelijk West-Vlaanderen, in: *Archeologie* 1969, 2, p. 72
- Despriet, Ph., 1972: Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1971, *De Leiegouw* XIV.
- Despriet Ph., 1971: Oudheidkundige opgravingen en vondsten in Kortrijk in 1970, *De Leiegouw* XIII, 3-4, 219-238.
- Despriet, P., 1974: Keramiek uit middeleeuws Kortrijk, *De Leiegouw* XVI.1, 25-32.

- Despriet, Ph., 1975: Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1974, *De Leiegouw* XVII.4, 341-360.
- Despriet, Ph., 1976: Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1975, *De Leiegouw* XVIII.
- Despriet, Ph., 1990: Kortrijk (W.-VI): de ambachtelijke zuidwijk, *Archeologie* 1990.
- Despriet, P., 1991: Kortrijk (W.-VI.): de abdij van Groeninge, *Archeologie* 1990.
- Despriet Ph., 1993. De Kortrijkse Groeningeabdij. Een archeologische en historische studie, *Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen* 28.
- Despriet Ph., 1989: Opgravingen aan de Kortrijkse Sint-Maartenskerk, *Archaeologia Mediaevalis*, 17-18/03/1989, 40-41
- Despriet, Ph., 1994: Noodopgraving aan het Schouwburgplein in Kortrijk (W.-VI.), *Archaeologia Mediaevalis* 17, 58-59.
- Despriet P., 2008, Lange Brugstraat: tegelvondst, in: Zuid-Westvlaamse opgravingen 2007. *Archeologische en historische monografieën Zuid-West-Vlaanderen* 67.
- Despriet, P., 2012: *Studie terrein Houtmarkt 33 te Kortrijk (historiek en archeologie) n.a.v. Afbraak ziekenhuis Sint Nikolaas*, onuitgegeven studie in opdracht van vzw Sint-Vincentius.
- Despriet, P., 2014: Zuid-Westvlaamse opgravingen 2013, *Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen* 87, Kortrijk.
- Devliegheer, L., 1958: Kerken en abdijen in West-Vlaanderen, *Archeologie* 1958.2, 436-437.
- Devliegheer L., 1959: Grafzerken te Kortrijk, in: *Archeologie* 1959, 1, 163.
- Dewilde B./J.P Vierstraete, 1982: Sint-Maartenkerk, *Gids voor Groot Kortrijk*, 71-82. Janssens, D., 1981: Kortrijk (W.-VI.): opgravingen in Sint-Maartenskerk, *Archeologie* 1981 2, 105-106.
- English M., 1959: De oudste gedeelten van de Sint-Maartenskerk te Kortrijk, *De Leiegouw* I, 11-18.
- Gautier, A., 1994: Archeozoologisch onderzoek in het Laboratorium voor Paleontologie (UGent), *Archaeologia Mediaevalis* 17, 11.
- Janssens D.M., 1982: Kortrijk - Sint-Maartenskerk, *Archaeologia Mediaevalis*, 26-27/02/1982, 32.
- Janssens, D., 1988: De oudheidkundige opgravingen in Sint-Maartenskerk in 1981 en 1982, *Leiegouw* XXX.1-2, 33-38.
- Mattelaer, P., 2011: De windmolens van Kortrijk, *Leiegouw* 53.1.
- Rogge M., 1988: Een overzicht van de laat-Romeinse vondsten te Kortrijk, *Westvlaamse Archaeologica* 4, 2, 45-54.
- Sevens, Th., 1910/11: In de straten van Kortrijk omtrent het midden der XVe eeuw, *Bulletin Geschied- en Oudheidkundige Kring Kortrijk* VIII.

Sevens, Th., 1925/26: In de straten van Kortrijk omtrent het midden der XVIe eeuw, *Bulletin Geschied- en Oudheidkundige Kring Kortrijk* V.

Van Hoonacker, A., 1968: Kortrijks aardewerk in de 18de eeuw, *De Leiegouw* X.1

Verhaeghe, F., 1991: Sint-Maartenskerk van Kortrijk (W.-Vl.), *Archeologie* 1990, 148.

Viaene, A., 1958: Het Sioenklooster te Kortrijk, *Biekorf, Westvlaams Archief voor Geschiedenis, Oudheidkunde en Folklore* 59.9, 257-264.

Vierin, J., 1987: Pro Cortoriaco. Vijf en twintig jaar bodemprospectie, *Handelingen van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk, nieuwe reeks* 53, Kortrijk.

Zwaenepoel, S., 1983: *Het Sint-Niklaasgasthuis te Kortrijk (1357-1669)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, K.U.Leuven.

7.2 Websites

Centrale Archeologische Inventaris (2014)
<http://cai.erfgoed.net/cai/index.php>

Databank ondergrond Vlaanderen (2014)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geopunt Vlaanderen (2014)
<http://www.geopunt.be/kaart>

GIS West-Vlaanderen, Geografisch informatiesysteem – Provincie Oost-Vlaanderen (2013)
<http://www.giswest.be/trage-wegen>

Nationaal geografisch instituut (2014)
<http://www.ngi.be>

8 Bijlagen

8.1 Lijst van afkortingen

CAI	Centrale Archeologische Inventaris
TAW	Tweede Algemene Waterpassing
DHM	Digitaal hoogtemodel
WP	Werkput
S	Spoor
M	Muur
PR	Profiel

8.2 Archeologische periodes

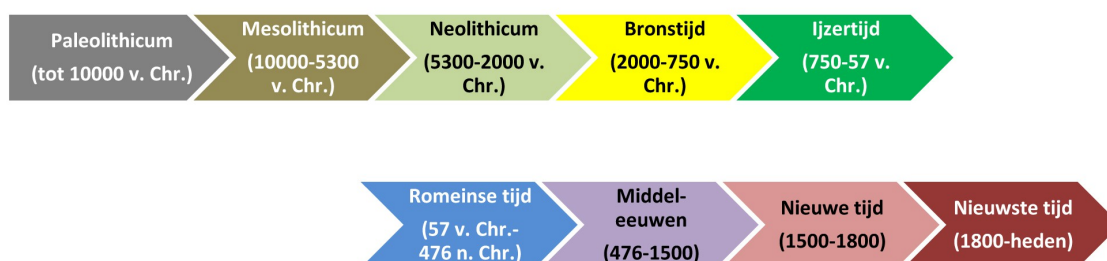

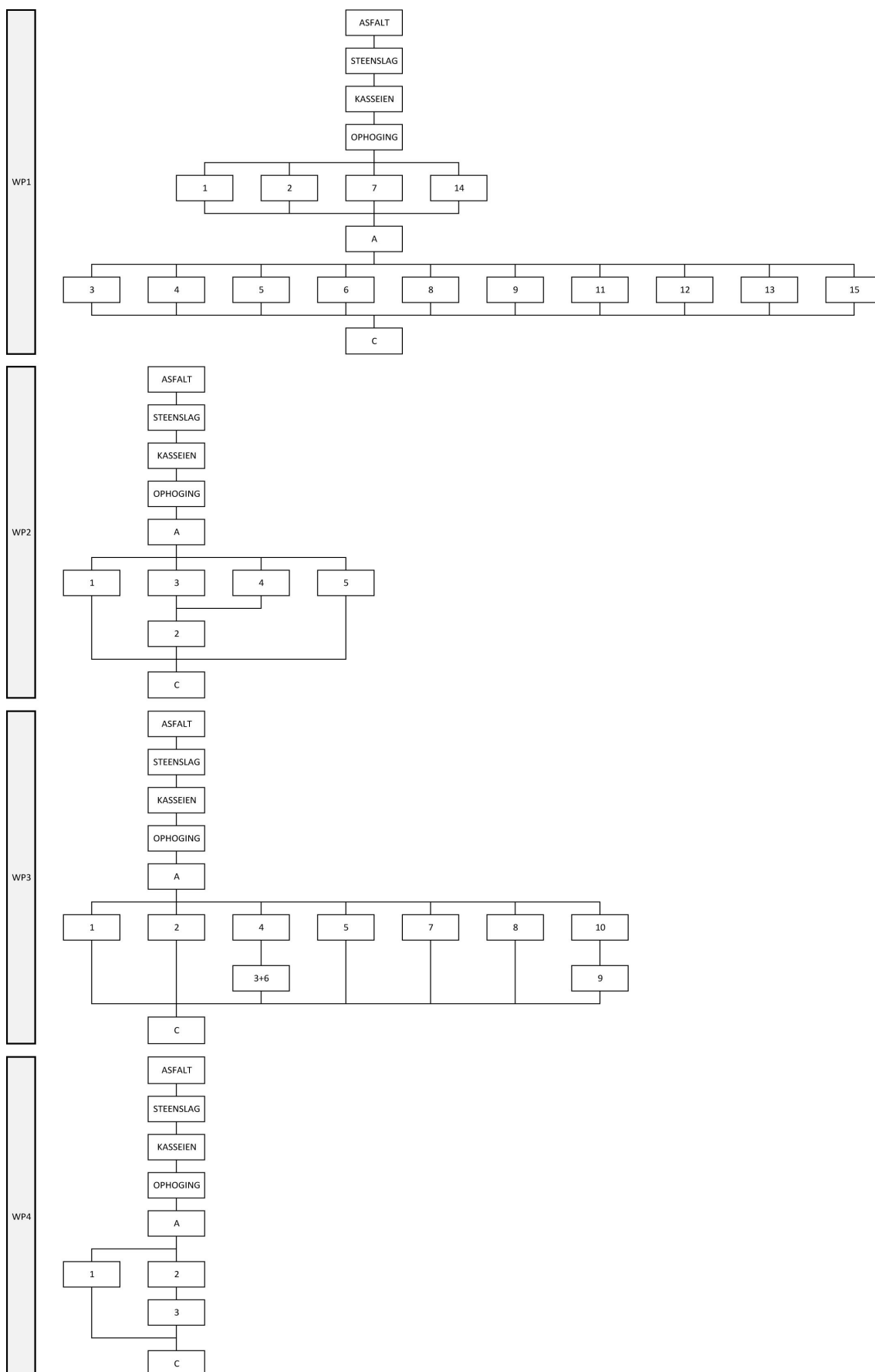
Fig. 44: Archeologische periodes

8.3 Plannen en tekeningen

- Plan 1: Situering
- Plan 2: Detail werkput 1
- Plan 3: Detail werkput 2
- Plan 4: Detail werkput 3
- Plan 5: Detail werkput 4

Tekening 1: Profiel- en coupetekeningen

8.4 Harrismatrix

8.5 Sporenlijst

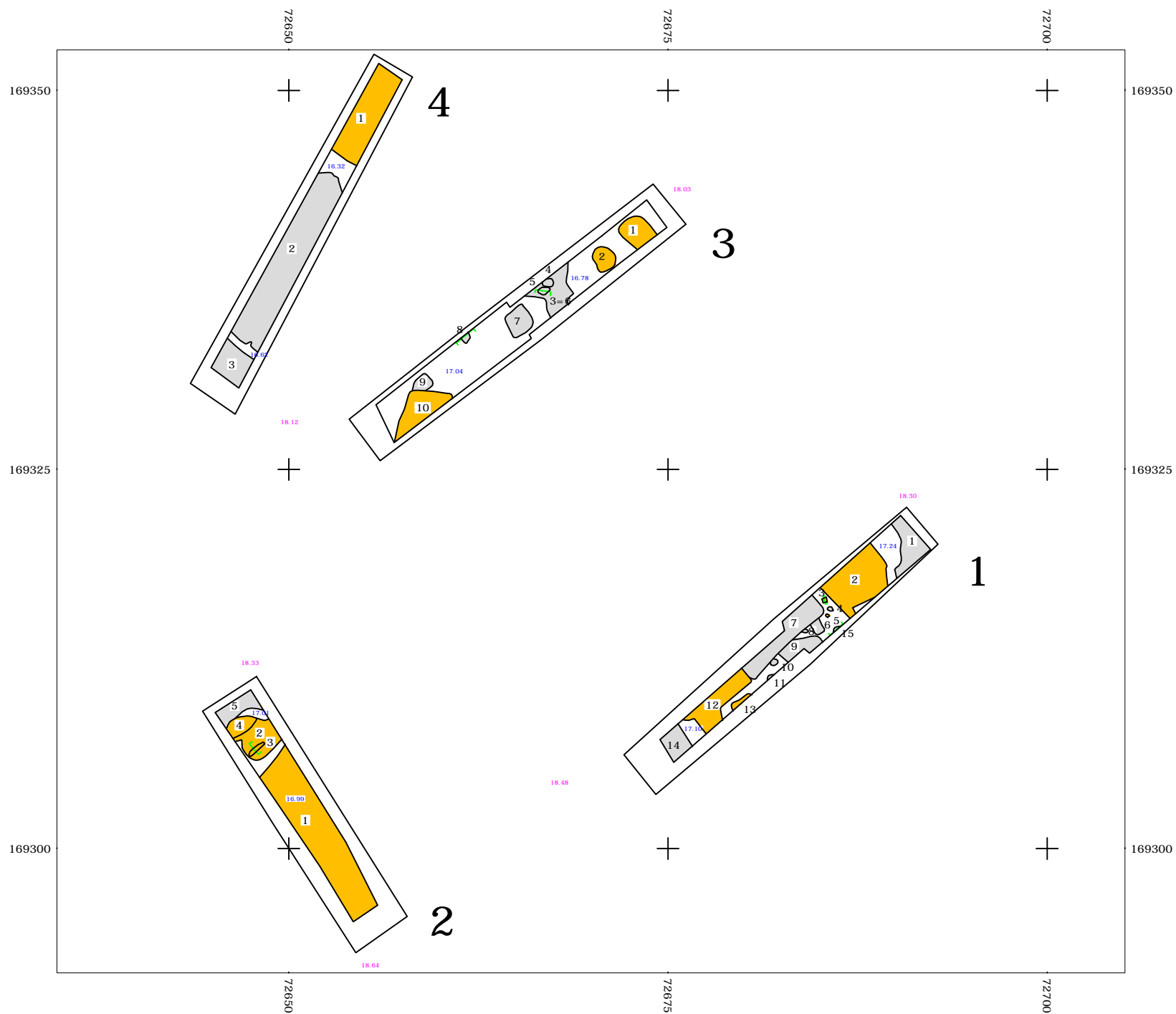
Werkput	Spoor	Kleur			Homogeen/ heterogeen	Vorm	Interpretatie
		Donker/ licht	Hoofd- kleur	Bijkleur			
1	1	donker	bruin	roodbruin	gevekt	onregelmatig	laag in relatie tot aanleg wegenis
1	2	donker	bruin	roodbruin	gevekt	rechthoekig	zavelwinningskuil
1	3	donker	bruin	grijs	gevekt	vierkant	paalspoor
1	4	donker	bruin	grijs	gevekt	rechthoekig	paalspoor
1	5		bruin	grijs	gevekt	vierkant	paalspoor
1	6		bruin	grijs	gevekt	onregelmatig	kuil
1	7	donker	bruin	roodbruin	gevekt	onregelmatig	zavelwinningskuil
1	8		grijs	bruin	gevekt	rond	paalspoor
1	9		bruin	grijs	gevekt	onregelmatig	greppel
1	10		bruin	grijs	gevekt	rond	paalspoor
1	11		grijs	bruin	gevekt	onregelmatig	kuil
1	12	donker	bruin	grijs	gevekt	onregelmatig	greppel
1	13		bruin	grijs	gevekt	onregelmatig	kuil
1	14	donker	bruin	roodbruin	gevekt	rechthoekig	zavelwinningskuil
1	15	donker	grijs	bruin	gevekt	in profiel	kuil
2	1	donker	bruin		homogeen	rechthoekig	kuil
2	2	licht	bruin	grijs	gevekt	onregelmatig	kuil
2	3	donker	grijs	bruin	gevekt	langwerpig	kuil
2	4	donker	bruin	zwart	gevekt	onregelmatig	kuil
2	5		bruin	grijs	gevekt	onregelmatig	kuil
3	1	donker	grijs	bruin	gevekt	onregelmatig	kuil
3	2		grijs	bruin	gevekt	ovaal	kuil
3	3=6		bruin	geel	gevekt	onregelmatig	zavelwinningskuil
3	4	donker	zwart	grijs	gevekt	rechthoekig	kuil
3	5	donker	zwart	grijs	gevekt	rond	paalspoor
3	7		grijs	bruin	gevekt	rechthoekig	kuil
3	8		grijs	bruin	gevekt	onregelmatig	kuil
3	9		bruin	wit	gevekt	onregelmatig	kuil
3	10	licht	bruin	grijs	gevekt	onregelmatig	zavelwinningskuil
4	1	donker	bruin		homogeen	rechthoekig	kuil
4	2	donker	bruin	grijs	gevekt	rechthoekig	zavelwinningskuil
4	3		bruin	grijs	gevekt	rechthoekig	zavelwinningskuil

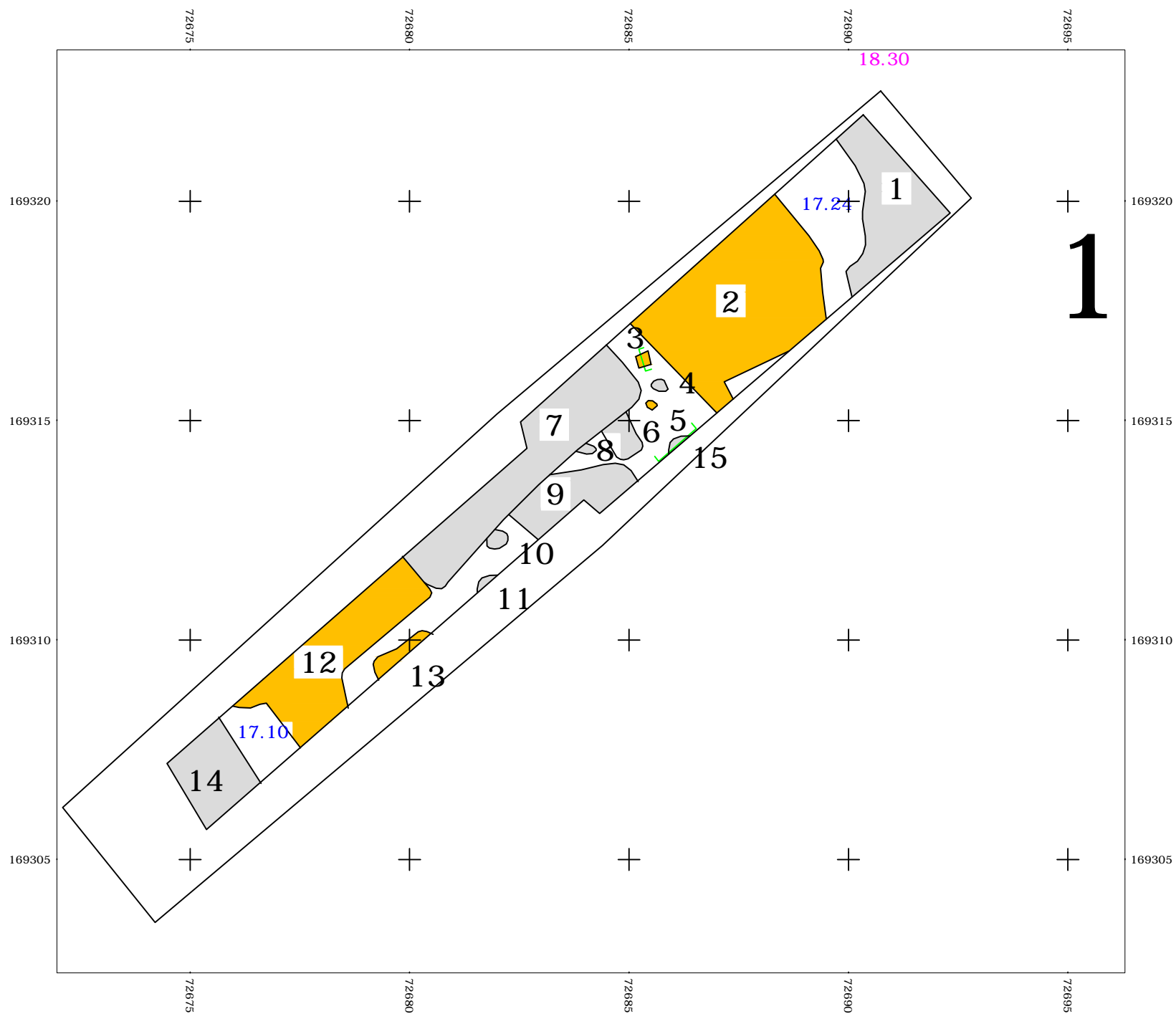
8.6 Vondstenlijst

Vondst nr.	Locatie					Inzameling swijze	Aardewerk			Bot	Steen
	Werkput	Spoor	Muur	Laag	Vlak		Vaat- werk	Bouwm ateriaal	Andere		
V001	1	2			1	Vlak	2				
V002	1	3			1	Coupe	1			1	
V003	1	5			1	Vlak	2				
V004	1	12			1	Vlak	9				
V005	1	13			1	Vlak	1				
V006	2	1			1	Vlak	14				2
V007	2	2			1	Vlak	1				
V008	2	3			1	Vlak	2				
V009	2	4			1	Vlak	5				
V010	2	4			1	Coupe	1				
V011	3	1			1	Vlak	13				
V012	3	2			1	Vlak	1				1
V013	3	10			1	Vlak		1			
V014	3			Puinlaag	1	Vlak	4				
V015	3			A-Hor	1	Coupe	4				
V016	4	1			1	Vlak	11				
V017	4			Puinlaag	1	Coupe	2				

8.7 CD-rom

Inventarislijsten van het gerecupereerde vondstenmateriaal, van de sporen met beschrijving, van alle tekeningen en van alle foto's zijn digitaal beschikbaar. Dit is tevens het geval voor het dagboek, de foto's, de plannen en tekeningen.

Archeologisch vooronderzoek Kortrijk - Houtmarkt

Plan 2 Werkput 1

Werkputten

Doorsnede

Hoogte spoor in m TAW

Hoogte maaiveld in m TAW

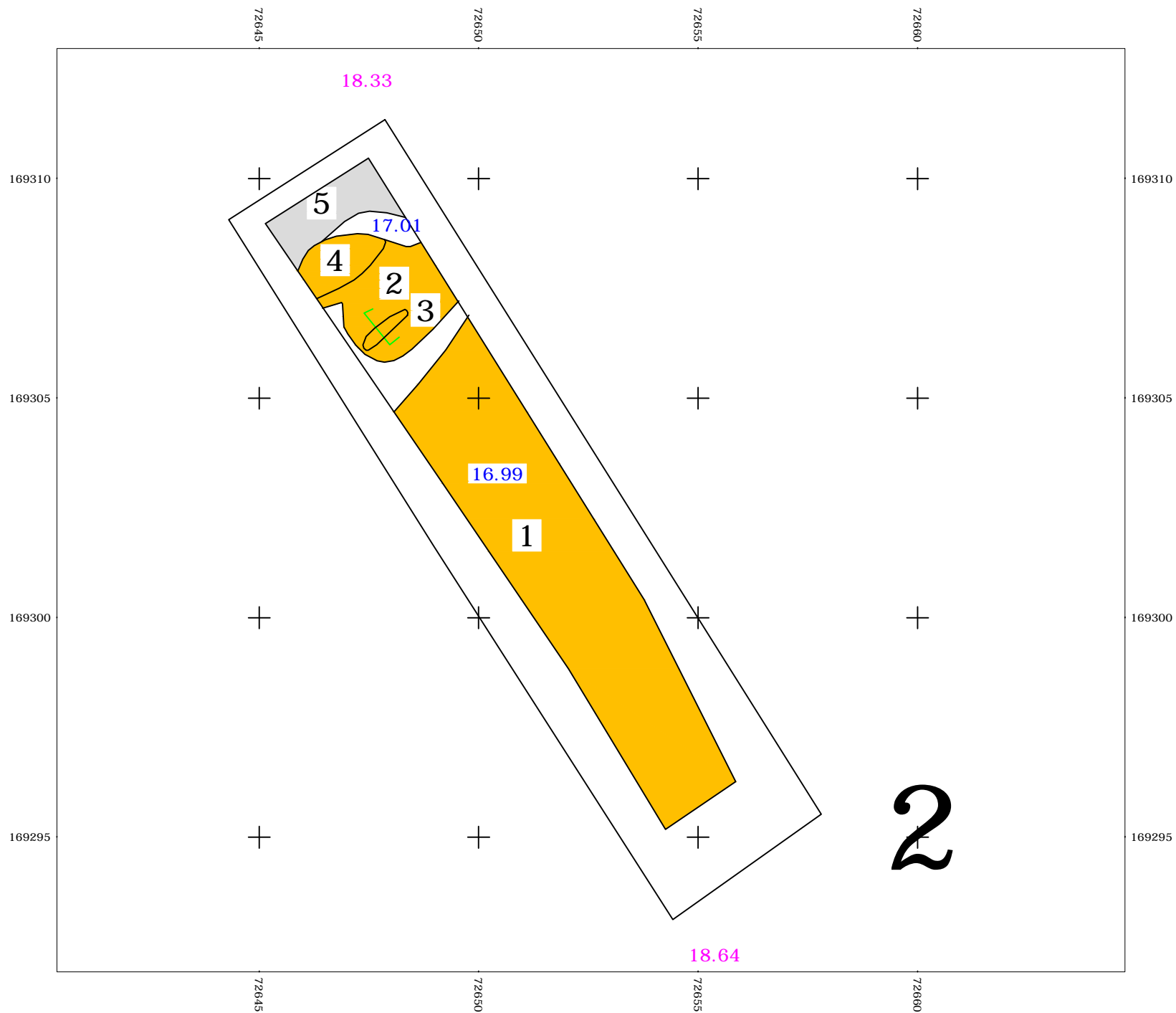
Late middeleeuwen/ nieuwe tijd

Onbepaald

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Kortrijk - Houtmarkt

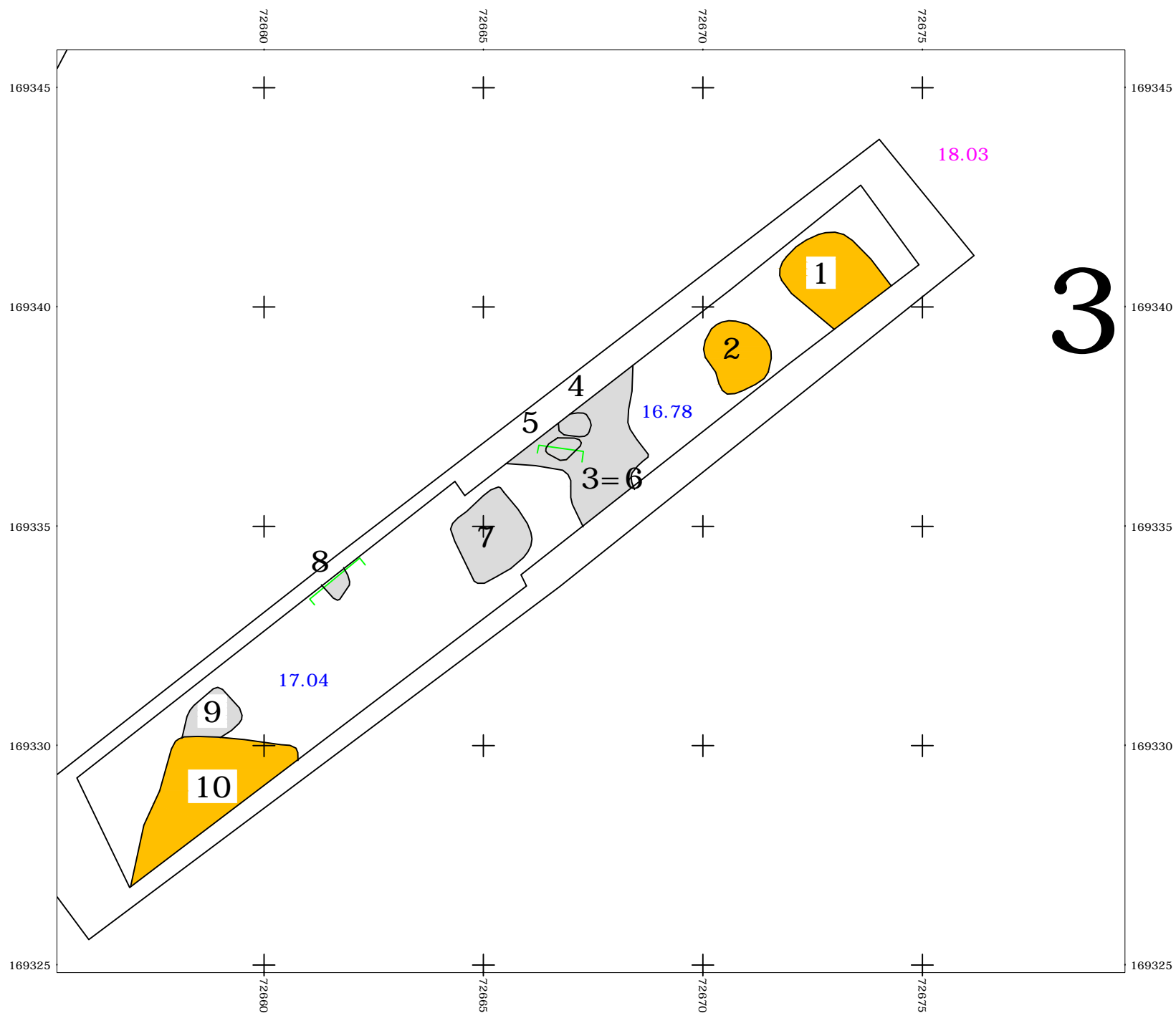
Plan 3 Werkput 2

Werkputten	
Doorsnede	
Hoogte spoor in m TAW	17.04
Hoogte maaiveld in m TAW	18.48
Late middeleeuwen/ nieuwe tijd	
Onbepaald	

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Kortrijk - Houtmarkt

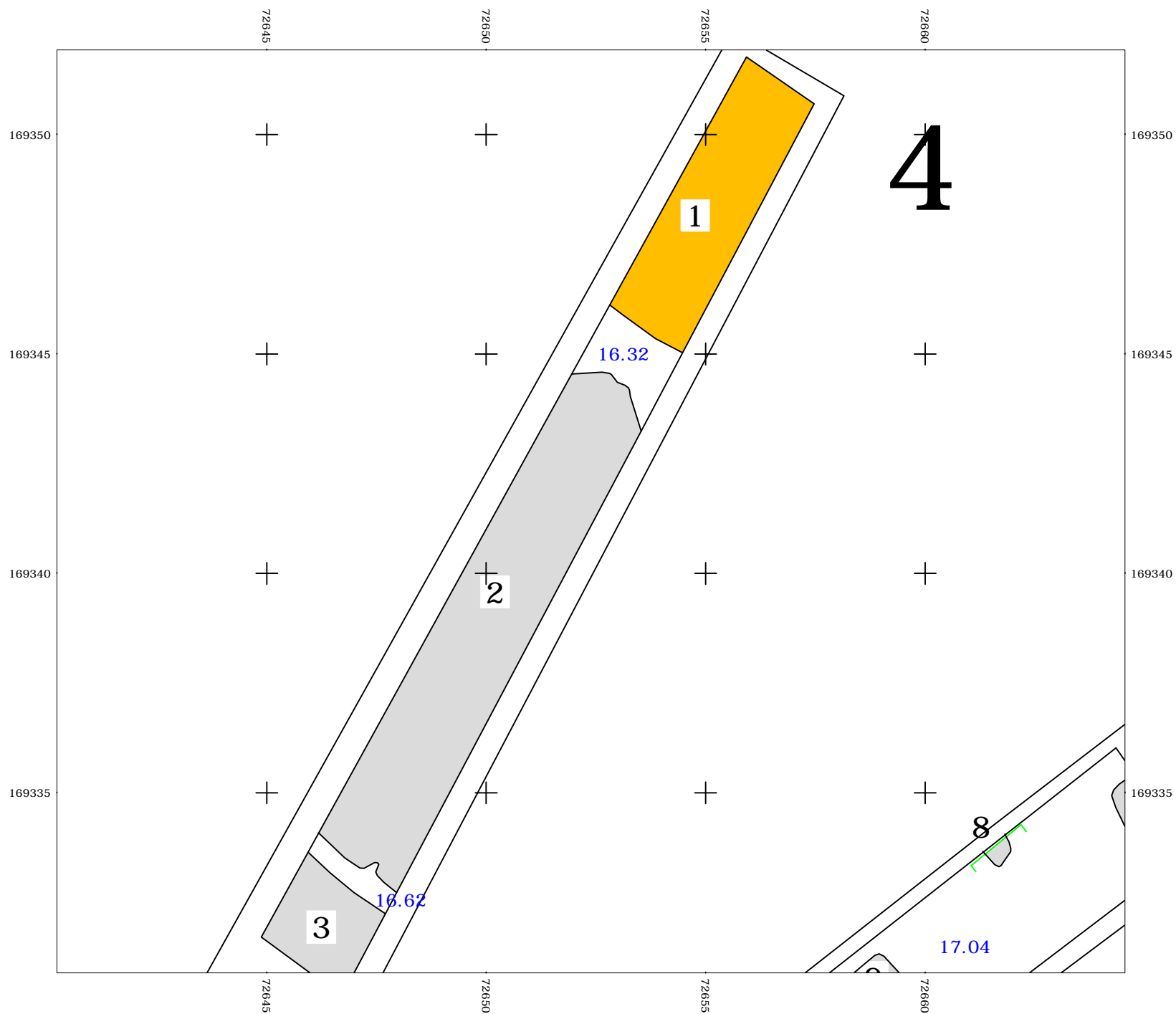
Plan 4 Werkput 3

Werkputten	
Doorsnede	
Hoogte spoor in m TAW	17.04
Hoogte maaiveld in m TAW	18.48
Late middeleeuwen/ nieuwe tijd	
Onbepaald	

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

Archeologisch vooronderzoek Kortrijk - Houtmarkt

Plan 5 Werkput 4

Werkputten	
Doorsnede	
Hoogte spoor in m TAW	17.04
Hoogte maaiveld in m TAW	18.48
Late middeleeuwen/ nieuwe tijd	
Onbepaald	

Coördinaten in Lambert 72

Formaat: A4
ID: Grondplan

All-Archeo bvba

